

A KOR ESZMÉJE ÉS A NEMZETI EGYSÉG KOSSUTH LAJOS IDEJÉBEN ÉS MOST

ÍRTA:
HALÁSZ ELEMÉR
nyug. székesföv. tanácsnok
volt V. és VI. ker. elöljáró.

A SZERZŐ KIADÁSA.

BUDAPEST, 1934.
XI. BUDAÓRSI ÚT 23. TELEFON: 5 4 - 8 - 6 2 .

Felelős kiadó: *Halász Elemér*
Springer Gusztáv könyvnyomdája Budapest Bethlen G. u. 33.

Három, év előtt „Javaslatok a munkanélküliség megszüntetése és a mezőgazdasági termelés átszervezése ügyében” címmel egy kis könyvet adtam ki, és abból 2000 példányt postán szétküldtem, még pedig nagyobb részét tiszteletpéldányként, a többi csekkklappal felszerelve és címzettnek tetszésére bízva azt, hogy a könyv árát beküldi-e vagy sem. Nekem az volt a fontos, hogy a könyvbe foglalt gondolatok terjedjenek, gyökeret verjenek és hasznossá váljanak.

A könyv kiadására ráfizettem, de egyéb eredményét nem láttam.

Három év. Sok idő egy ember életében, de sok idő az ezer éves nemzet életében is, most, amikor az események száguldanak egymás nyomában, vagy versenyre kelve egymással. A világháború nem szűnt meg a párizsi békediktátumokkal, hanem csak más frontokra lett áthelyezve. A politika terén és a gazdasági életben folynak a harcok, mélyek újabb és újabb áldozatokat követelnek a népektől. Hazánk gazdasági viszonyai nagyon hanyatlottak az utóbbi három év alatt és tovább romlottak a szociális állapotok. Ha most azon javaslatokra gondolok, melyeket említett munkámban tettem, úgy rá kell eszmélnem, hogy azok részben nem időszerűek és nem kielégítőek. A helyzet ma súlyosabb és más orvoslást kíván. A nemzet egységét kell megteremteni... Minden áron!

Ez a gondolat foglalkoztatott hosszú időn keresztül, míg a legnagyobb magyar politikus, Kossuth Lajos írásaiban megtaláltam az irányt, mélyet e célból követnünk kell. Ezt az irányt óhajtom újabb munkámban, mélynek címe: „A kor eszméje és a nemzeti egység, Kossuth Lajos idejében és most”.

A füzet kiadása most sem ígérkezik jövedelmező vállalkozásnak, sőt, ismerve a körülményeket, úgy hiszem, hogy az igen kevés vevőre akadna, ha csak a könyvkereskedők katalógusaiban jelenne meg, pedig én most is elsősorban azt szeretném elérni, hogy minél többen olvassák el művemet. Ezért ezúttal is házhoz szállítom azt, mint az előző esetben, csak a ráfizetés elkerülése végett a minimumra korlátozom a tiszteletpéldányok számát. A nyomdászom ugyanis ez esetben vállalja a kiadással járó rizikót. A füzetet természetesen senkinek sem kell elfogadnia és mindenkinek jogában áll ezt fizetés nélkül megtartani, vagy elolvasás után visszaküldeni. Nem fogok megsértődni és nem veszem rossz néven, ha barátaim és jó ismerőseim is visszaküldik azt, csak kérem őket, hogy előbb nézzék át.

A Szerző

„Minden kornak megvan saját eszméje, mely egy világrésznek életszükségletéből önként fejlődén, oly világerővel hat, hogy nincs nemzet, mely attól elkülönözni képes legyen.“

Kossuth Lajos írta e sorokat a Pesti Hírlap 1841. január 12,-i számának „Örökváltság” című cikkében. Mi volt az az eszme, mely abban a korban hazánkban világerővel hatott? Az emberek egyenlőségének eszméje. A jobbágyság fölszabaddítása, a törvény előtt egyenlőség és a közteherviselés.

Olvasva Kossuth magas szárnyalású sorait, önként előtódul a kérdés, hogy mi a jelen korszaknak az uralkodó eszméje, mely olyan világerővel bírhat, hogy egy nemzet sem képes magát hatása alól elvonni? Ezzel a kérdéssel foglalkoznunk kell, ha a nemzetünk jövőjére gondolunk, mert akkor haladhadtunk a helyes úton, ha a jelenkor vezéreszméjének megvalósítása felé megyünk. Ha azonban feltételezzük azt, hogy van a jelenkor történetében is olyan vezérmotívum, melyet szemmel kell tartanunk, akkor nem végzünk bizonyára felesleges munkát, ha elsősorban azzal az eszmével foglalkozunk, melynek tárgyalása Kossuth Lajost előlidézett megállapítására készítette. Foglalkozzunk tehát az egyenlőség kérdésével egészen röviden, mert lehetséges, hogy ezen eszmének megvalósulása olyan tanulságokat foglal magában, melyek a jelen időben, egy új világeszme vajúadásának korszakában is üdvösen alkalmazhatók. História est magister mundi.

Az egyenlőség létrejöttének legelső feltétele a jobbágyság intézményének megszüntetése volt.

A jobbágyság átmeneti állapot volt a rabszolga és szabadember között, mely különböző politikai és gazdasági behatások, de különösen a keresztény vallás befolyása alatt a középkorban a rabszolgaságból lassanként alakult ki Európában és országonként csekély eltéréssel szabályozódott. Amikor őseink elfoglalták hazánkat nem irtották ki az itt talált népeket és nem kergették azokat ki az országból, hanem uralmuk alá hajtván őket, közülük azokat, akik nem harcoltak a honfoglalók ellen az ország szabad lakosainak meghagyták, azokat ellenben, akik fegyverrel szembeszálltak velük az elfoglalt te-

rület megosztásával egyidejűleg, mint a földek járulékát, azok új tulajdonosainak szolgálatára osztották be. Jobbágyokká tették őket. Megtarthatták régi földjeiket, de azok nem képezték többé tulajdonukat, hanem, mintegy haszonélvezetre voltak nekik kiadva bizonyos szolgáltatások ellenében. Az új földtulajdonosokból pedig lassanként kifejlődött a nemesi osztály.

Szent István a földbirtokokhoz nem jutott szabadokat várak mellé telepítette le, részben hadi, részben gazdasági szolgálatokra. Ezeket várjobbágyoknak nevezték. Szolgálataik fejében a várak melletti földekből birtokokat kaptak, de teljes tulajdonjog nélkül.

Véglegesen az Anjouk idejében szabályozták hazánkban a jobbágyságot olyformán, hogy mindazokat, akik más földjén gazdálkodtak, fölvtették a jobbágyok jegyzékébe és minden anyagi terhet ezeknek a vállára raktak. A nemes ember csak hadi szolgálatra lett kötelezve és minden adófizetés alól mentesített. A jobbágy fizetett adót, dézsmát és tartozott úrbéri szolgáltatásokat teljesíteni földesurának.

A rabszolgától alapjában véve csak abban különbözött a jobbágy, hogy a teste nem képezte adás-vétel tárgyát és hogy földjén szabadon gazdálkodhatott, egyébként ki volt szolgáltatva földesura önkényének, mert ez bíraskodott tetszés szerint felette. Ezzel a súlyos helyzettel gyakran visszaéltek a földesurak és az emiatt keletkezett elkeseredettség és gyűlölet Európaszerte parasztlázadásokban nyilvánult meg időnként. Szörnyű vérengzések és pusztulások képét tárják eléink ezek a lázadások, melyeket végeredményben a jobban szervezett nemesek mindenfelé levertek és izzonyuan megtoroltak. Hazánkban is ismételten előfordultak ilyen felkelések, melyek közül a legirtózatosabb a Dózsa György féle lázadás volt 1514-ben, aminek a következménye volt az, hogy a jobbágyok elvesztették szabad költözködési jogukat is. Werbőczy István szerint „szabadságukat végkép elvesztvén, földesuraiknak föltétien és örökös szolgaságába kerültek”. A hazai jobbágyság helyzete így közel jutott a rabszolgasághoz. H. Rákóczi Ferencz fejedelem Emlékirataiban a népről szólva ezt mondja: „Legyőzöttvén (a Dózsa György féle lázadásban) oly nagy szolgaságra jutott s a nemesség oly korlátlan jogokat nyert jobbágyai fölött, hogy a törvények szerint csak lelkét lehetett a parasztnak tulajdonául tekinteni.”

Javulást hozott ebbe az embertelen állapotba II. József császár 1785-ben, tehát 270 év múlva kiadott rendelete, melyben az örökös jobbágyságot eltörölte, személyére nézve mindenkit szabadnak nyilvánított és megadta a szabad költözködés és pályaválasztás jogát. Ez a rendelet nem lett azonban szigorúan végrehajtva.

A jobbágyság fölszabadítását a francia nagy forradalom indította meg. *A szabadság, egyenlőség és testvériség jelszava*

a francia polgárságot egyesítette az akkor Franciaországban 20 millióra tehető jobbágysággal s ez a nemzeti egység adta meg a francia nemzetnek azt a bámulatos erőt, mellyel letudta győzni az ellene támadó összes hatalmakat. A diadalmas francia hadseregek pedig, melyek behatoltak az idegen országokba, terjesztették szabadság és egyenlőség eszméjét mindenütt, ahová csak eljutottak, nemcsak a forradalom alatt, hanem Napoleon császársága idején is, mert a francia jobbágy egyszer kivívott szabadságát megtartotta végleg.

Magyarországba korán eljutottak a francia nagy forradalom eszméi. Martinovits Ignác már 1795-ben megalapította a Reformátorok Társaságát, mely célul tűzte maga elé a kor eszméinek terjesztését és megvalósítását. A hazai reform mozgalmakat azonban gyorsan elnyomták s a Vérmezőn kivégzett nemzeti vértanúkkal együtt a magyar jobbágy-ság fölszabadításának eszméje is évtizedekig el lett temetve, s csak akkor támadt fel újra, amikor Kossuth Lajos a magyar közélet porondjára lépett.

Kossuth életének vezércsillaga elejétől kezdve a független, szabad, alkotmányos nagy Magyarország volt. De azért lángelméje tudatában volt annak, hogy fenséges ábrándképét csak az egységes magyar nemzet valósíthatja meg. Tisztában volt azzal is, hogy a nép és a nemesség lelkiegységét csak a kor nagy eszméinek diadalra juttatásával s elsősorban a jobbágy-ság eltörlésével lehet elérni. Amíg az ország sorsát intéző nemességtől a népet nagy távolság választotta el, addig a bécsi hatalom ellenében nem lehetett az önálló nagy Magyarországot megteremteni. Ez volt az oka annak, hogy Kossuth a jobbágy-ság felszabadításának szolgálatába szegődött. Kossuth azonban nem volt forradalmár. Ő nagy eszméit nem alulról a népből, a jobbágyságból kiindulva akarta kivívni, hanem az új alkotásokért, a reformokért alkotmányos úton törvényes eszközökkel küzdött. Kossuth az evolutionak volt a híve s csak az események rohanó, mindent magával ragadó árja sodorta a szabadságharcba, s ennek veszélyében a szükségesnek mutatkozó forradalmi cselekedetekre. A jobbágy-ság felszabadítását nem akarta erőszakkal keresztülvinni, hanem békés úton örök-váltság törvényes szabályozásával, s mikor ezért harcolt sohasem fenyegetett fölfordulással, hanem újságcikkeivel és az országgyűlésen mindenkor a nemzeti egység és a haladás szükségének hangoztatásával, de különösen az örök-váltsággal kapcsolatban a földesurakra háramló anyagi haszonra való utalással igyekezett célt érni. A jobbágy-ság megszüntetésének ügyét lépésről-lépésre vitte előbbre. Az 1840. évi VII. t. c. megengedte a jobbágyi telkek szabályszerű megváltását, az 1844-ik évi IV. t. c. a nemesi javak bírhatásának nem-nemesekre kiterjesztését, az 1844. V. t. c. a nem-nemeseknek is minden közhivatalra lehető alkalmazását, s végül 1848-ban (VIII. és IX. t. c.) a tör-

vényhozás kimondta, a közteher viselését és megszüntette az úrbért, dézsmát, robotot, papi tizedet és úri széket, vagyis a földesúri bíraskodást.

Kossuth nem érte el élete célját. Nem tudta megalkotni a független nagy Magyarországot, nem tudta teljesen keresztülvinni a jogi egyenlőség eszméjét sem, de elérte azt, hogy mikor a magyarság legdicsőségesebb harcát vívta létéért, szabadságáért, örök életéért, az egész nemzet egységesen állt síkra. A jobbágyság igája alól felszabadított parasztok tízezrei a nemességgel egyesülten ragadtak fegyvert s futamították meg császári seregeket. Vérük hullajtásával pecsételték meg a nemzet egységét. S ha az orosz segítséggel le is tudták verni a szabadságharcot, a nemes áldozatkészséggel megteremtett és harcok tüzeiben megedzett nemzeti egységen nem tudott végleges győzelemhez jutni a hatalom, hanem 1667-ben kénytelen volt kiegyezni a magyar nemzettel és az Osztrák-Magyar-Monarchia keretén belül Magyarországnak visszaadni alkotmányát.

Kossuth Lajost nem elégítette ki a kiegyezéssel biztosított alkotmány. Ő Ausztriától teljesen független Magyarországot kívánt, ezért küzdött a szabadságharc leverése után külföldön haláláig, s mint ennek az eszmének hajhatatlan személyesítő je halt meg önkéntes számkivetésben.

A halott Kossuth útja Turinból haza az imádott anyaföldre az ő politikai eszméinek hatalmas diadalmenete volt. Alakját dicsfényvel vette körül a magyar nemzet. Kossuth elérte a legmagasabbat, amit földi halandónak osztályrészül juttathat az Isten kegyelme, a halhatatlanságot nemzete szívében.

*

A világháborúval új korszak kezdődött az emberiség életében. A nagy kataklizmosz kiterjedt a Föld tőlünk legtávolabb eső részére is. Az irtózatos öldöklés, pusztulás, a lövészárkokban eltöltött idők, a fogolytáborok szenvedései és a Hinterlandok nyomora mind, mind nagy átalakító hatást gyakoroltak az emberek gondolkozására és erkölcsi felfogására. A szerencsétlen békediktátumok, melyek évszázados hatalmas birodalmakat szétforgácsoltak és teljesíthetetlen anyagi terheket róttak a legyőzött államokra új ellenséges érzéseknek váltak forrásává. Pénzügyi katasztrófák és gazdasági autarchiák keletkeztek azok nyomában. A fogyasztási képesség mindenütt erősen hanyatlott, ezzel szemben a technika mesés haladása túltermelésre vezetett és a kettő együttvéve létrehozta az óriási munkanélküliséget. Megváltozott az emberek mentalitása, a társadalmi érintkezés módja, a művészet, az irodalom, egyszóval az egész élet. Bizonytalanság, bizalmatlanság és félelem nehezedik az emberek lelkére. Húsz év telt el a világháború kezdése óta és az igazi béke még nem következett be, hanem ellenkezőleg folyik az újabb minden eddigit túlhaladó

fegyverkezés és fenyeget az újabb mindent megsemmisítő háború réme. Nagy khaos előtt állunk, mely forrong, kavarog és forr szünetlenül. Vájjon mit rejt ez a khaos mélyében?

„Minden kornak megvan a saját eszméje”. Vájjon mi lehet az eszme, mely ebben a zűrzavarban a világ létszükségletévé kifejlődött és most világerővel hat?

Nézzük csak van-e az eddig történetekben valami közös vonás, valami közös irányító érzés és gondolat?

Közismert dolgokat kell elmondanom.

Oroszországban megdőlt az évszázados cári uralom, s a vezetést véres belső harcok és több millió ember pusztulása után egy ochlokratia vette át. A régi vezető osztályt kiirtották, de megfojtották az oroszországi nemzetközi szociáldemokráciát is. Most a legszörnyűbb diktatúra uralkodik ott, mely a legcsekélyebb ellentmondást vagy kritikát sem tűri meg. A szovjetkormány minden vagyont a nép közös tulajdonának nyilvánította, s mióta konszolidálódott különböző nagyszabású gazdasági tervek megvalósításán dolgozik, melyekkel a népet boldogítani kívánja.

Olaszországban Mussolini megteremtette a fasizmust. Leverte a bolsevizmus felé hajló szociáldemokrata pártot, azután megszüntette az összes régi pártok működését és félretolta az évszázados vezető osztályt. Mint diktátor teljhatalmúig intézi Olaszország sorsát. A fasizmus a magántulajdon alapján áll ugyan, de az állam egész erejét a nép, az alsó néposztályok boldogításának szenteli. Mussolini 1920-ban a következőkben foglalta össze szociálpolitikai követeléseit: részleges lefoglalása az összes, bizonyos nagyságot túlhaladó vagyonoknak, nagy örökösödési adók és a háborús nyereségek megadóztatása vagy elkobzása. A gyakorlatban Mussolini sokban eltért ezen követeléseitől, de J. W. Mannhardt dr. „A fasizmus” című mű írója szerint ma is fasiszta elv az, hogy: az állam, az egyetlen munkaadó Olaszország gondoskodik a védelemről, a rendről és különösen a szükséges üzemi eszközök beszerzésében segít. Aki pedig nem dolgozik, ne is egyék.

Mussolini azt hirdette a fasizmusról, hogy az eredeti olasz intézmény és nem kiviteli cikk, a német Hitlert azonban ez nem akadályozta meg abban, hogy őt például véve és módszereit alkalmazva magához ragadja az uralmat Németországban. Csak éppen egy kis antiszemitizmust is kevert az ügybe, jól tudva azt, hogy egy kis zsidóüldözés a népnek mindig kedves dolog. Legnagyobb gondja a munkanélküliség megszüntetése.

Angliában is a munkanélküliség okoz legtöbb gondot a kormánynak. Az alkotmány hazájában erőszakos változásokra csak egy csekély orosz befolyás alatt álló csoport gondol, a higgadt, értelmes angol munkásság körében azonban sikerre

nincs kilátása. Az angol munkáspárt a háború után többségre jutott a parlamentben, de a legutóbbi választás alkalmával ismét háttérbe szorult. MacDonald miniszterelnök munkáspártinak vallja magát, de a többségben levő konzervatív párt segítségével kormányoz. A munkanélküli segélyekre és munkaaltszolgálatok teremtésére szükséges hatalmas pénzeszegeket a nagy vagyonok óriási megadóztatásával és hatalmas örökösödési illetékek kirovásával teremtik elő, minek következtében azok lassanként összezsugorodnak. A termelés fokozása és a kivitel emelése érdekében Snowden Angliát letérítette az aranyalapról, ami ugyancsak erős érvágást jelentett a vagyonos osztályon.

Az Amerikai Egyesült Államokban Roosevelttel diktatori hatalmat kapott a törvényhozástól a fennforgó gazdasági bajok és főként a hihetetlen nagy mérvű munkanélküliség legyőzésére. Azon eszközök közül, melyeket igénybe vesz a legjelentősebb és minket leginkább érdekel az, hogy a dollár értékét 40%-kal leszállította. Ezen intézkedés természetesen a vagyonos osztályt sújtotta. A tőkepénzeseket elsősorban. Roosevelttel ezzel a tényével azon sok milliárdnyi összegeket kívánja megszerezni, amelyekre a munkanélküliség és nyomor megszüntetése céljából szüksége van.

A nagyhatalmak között aránylag Franciaországban vannak a legrendezettebb viszonyok. A franciák győztesen kerültek ki a világháborúból, legnagyobb befolyást gyakoroltak a békekötésekre, melyekben a kívánt eredményeket mind elérték. A frank a legszilárdabb pénz ezidőszere, mely 79%-ig aranyfedezettel bír. Franciaország önálló állam, behozatalra nem szorult. Áldott termőföldje 8 millió tulajdonos kezében van. Nagybirtok e szó hazai értelmében véve alig található az országban. A lakosság felének, mely földművelésből él nyugodt, biztos existenciája van s ez garantálja a köztársasági kormányzat szilárdságát. De azért ott is vannak nehézségek. Elsősorban egyes iparágakban a kiviteli nehézségek folytán munkanélküliség mutatkozik, melyet az állam rendkívüli munkákkal igyekszik enyhíteni. Aztán hiánya van az államháztartásban, minek következtében az állami alkalmazottak fizetését némileg csökkenteni kellett, ami nagy elégtelenséget szült. Az egyes bankoknál legutóbb napfényre került visszaélések, melyek sok ezernyi kispolgár anyagi tönkremenetelét és veszteségét okozták nagy felháborodást keltettek. Mindezek a bajok azonban a többi nagyhatalmak gondjaihoz viszonyítva csekélyeknek mondhatók.

Ha már most keressük, hogy mi az a feladat, amelynek megoldásán mindezen államok kormányai és képviselői a legnagyobb eréllyel dolgoznak, úgy megállapíthatjuk, hogy mindenütt elsősorban a munkanélküliség megszüntetésére a nyomor enyhítésére s szegény emberek sorsának megjavítására törekcsenek. Es pedig nem jószívűségből, és emberbaráti szeretetből,

hanem politikai kényszerűségből. Nem jótékonyági akciókról van itt szó, hanem az állami létet és a fennálló társadalmi rendet és kultúrát biztosító, illetőleg menteni kívánó politikai cselekedetéről. Mert a munkanélküliség, a szegénység és nyomor immár nem kopogtat szerényen a társadalom ajtóin alalmazni kérve, hanem ostromolja az államok erősségeit és azazal fenyeget, hogy betöri a kapukat, hogy feldúlja mindazt a sok nemeset és szépet, melyet az emberiség évezredek munkával alkotott. A nyomorgó, küszködő, éhező embertömegek már nem elégszenek meg a túlvilági jobblét reménységével, hanem itt a földön akarnak boldogulni, és követelik, hogy állam segítsen rajtuk, az állam, mely kiküldi a népek legjobbjait harcolni, szenvedni és meghalni a haza jóvoltáért. Az állam köteles gondoskodni arról, hogy minden polgára, a legszegényebb is emberi módon megtudjon élni munkájából és el tudja tartani családját. Az állam köteles gondoskodni nyomorérőkről, aggokról és magatehetetlen szegényekről. Az állam köteles gondoskodni a munkaalkalmakról, köteles megvédeni a dolgozót a kizsákmányolástól, köteles földet adni a földművesnek és munkaeszközöket a munkásnak. A munkás, a szegényember, részt követel a vagyontól, vagy jövedelemből. Olyan részt, aminőből emberséges módon megélhet. A nyomornak, a szegénységnek meg kell szűnnie. *Nivellálni kell az egyes országok lakosai között a vagyont. Ez a mai kor eszméje.*

A nivellálás egy természeti folyamat, melynek nagyszerű példáját szolgáltatja a szabad természetben a víz mechanikai munkája. Sziklákat repeszt ez, aztán a törmelékeket lehordja a völgybe és magával sodorja a tengerekbe. Kitölti a mélységeket és deltákat alkot. Ha a víz erodáló működését időtlen-időig akadálytalanul folytathatná, úgy a végén sívár kietlen képet mutatna a föld felszíne. Megszűnne minden magaslat, kiemelkedés és gát, s a tengerek vize a szelek által hajtva végig hömpölyögne az egész földgömbön. Csakhogy közben más természeti erők is hatnak a mindenségben és dolgoznak a földön is, melyek annak kéréget folyton változtatják. Sisyphus munkájához hasonlít a víznek örökös eróziója, mely folyton új feladatok előtt áll. És mégis szükséges éltető, áldásos munka az, amit a víz a föld felületének nivellálásával végez.

A víznek erodáló munkáját az emberiség lelki életében az igazság eszméje végzi. Mint a harmat a mezők virágaira, úgy száll az igazság érzete az emberek szívére, s termékenyíti meg azokat, s mint ahogy a víz behatol a gránitsziklák mélyedéseibe, úgy hatol be az igazság érzése a lelkiismeret résein át a sziklaszilárdságú emberi nagy közösségekbe. S ahogy a jéggé fagyott víz szétrepeszt a hegyek szikláit, úgy bontja szét a törvénné jegecesedett igazság az örökéletűnek tartott állami és társadalmi rendszereket.

Alig hihető, hogy volna olyan elvakult ember, aki azt hinné,

hogy a világ és abban az egyes államok és társadalmi rendszerek azokkal az égbekiáltó igazságtalanságokkal, amelyek bennük foglaltatnak változatlanul fennmaradhassanak. Kétségtelen, hogy a fennforgó igazságtalanságokat meg kell szüntetni. Hogy mikor, mily módon, milyen fokig, annak megállapítása az exigenciák tudományának, a politikának a feladata. Nemcsak emberséges jószívúségről és eleven szociális érzésükről, hanem mély bölcseségükről is tesznek tehát tanúságot, azok az államférfiak, kik most a vagyon nivellálásán dolgoznak és olyan törvényeket hoznak, melyek a vagyoni Csimborassok kemény szikláiát megrepesztik és azok anyagával kitöltik a nyomornak mélységeit és fölemelik a szegényemberek alacsony életnívóját, mert most szembetűnő módon a vagyon helytelen felosztásából eredő bajok és igazságtalanságok eliminálásának a kérdése van napirenden.

Bizonyos, hogy olyan síkot, niint amilyen a nyugvó víznek a sima felülete az emberek vagyona sohasem fog elérni, mert amint a föld színén a szelek, a vulkanikus és egyéb természeti erők folyton újabb változásokat idéznek elő, úgy az emberi közösségben is folyton működnek olyan tényezők, amelyek az emberek vagyoni és szellemi teljes egyenlőségének kivételét lehetetlenné teszik. Nemcsak a természeti erők hatása teszi lehetetlenné az emberek egyenlő életét azzal, hogy egyik helyen új és újabb kincseket ad azok kezébe, a másikon pedig tűzzel, vízzel, aszályal és betegségekkel pusztít, hanem az emberek maguk sem fognak soha belenyugodni az esetleg kimerőszakolt teljes egyenlőségben is megtalálható igazságtalanságokba és háborúk, forradalmak szításával, találmányokkal és felfedezésekkel fognak igyekezni kiemelkedni annak sivárságából.

Sisyphusi munkát végez tehát most is az, aki a vagyonok nivellálásán dolgozik abban a hitben, hogy az emberek vagyoni teljes egyenlőségében, rejlik azok boldogsága, sisyphusi munkát végez azért, mert ezt az egyenlőséget elérni lehetetlen, az a természet törvényeivel ellenkezik és csak egy sívár fantazmagóriának minősíthető, de magasztos hivatást tölt be az, aki a természet példáján okulva és igazságszeretétől vezéreltetve részt vesz az emberiség, illetőleg a nemzetek életének természetes folytonos átalakulási munkájában és követi a kor uralkodó eszméjét.

Az emberiség teljes boldogságát sohasem lehet elérni, de mindig arra kell igyekezni, hogy azt lehetőleg megközelítsük.

A vagyon nivellálása nem új eszme, aminthogy a rabszolgaság megszüntetése és a jobbágyság eltörlése se volt új gondolat akkor, amikor ezeknek az eszméknek gyakorlati megvalósítására sor került. Már régóta tanítják az egyetemeken azt az államelméletet, mely szerint az állam egy bizonyos te-

mieten közös főhatalom alatt megszervezett nép, melynek célja a védelmen és jogrend megteremtésén és fenntartásán kívül positiv támogatás által megadni a szellemi és anyagi haladásnak mindazon előfeltételeit, melyeket az egyesek a maguk erejéből, vagy társulásaik által elérni nem képesek. Ebben az elméletben implicite bennfoglaltatik a vagyon nivellálásának gondolata is, mert benne van a szegények megsegítésének és az ehhez szükséges anyagi eszközök megszerzésének gondolata. Mikor az államtudósok a nemzetek életszükségleteinek megfigyelése után tárgyilagosan fejtegetve az állam célját és feladatát, arra a megállapításra jutottak, hogy annak kötelessége positiv támogatásban részesíteni az arra szorulókat és ezzel a vallási, önfenntartási és jogrendi államelméletek után megalkották az ú. n. jóléti államelméletet, akkor megindították a mai kor eszméjének evolúcióját is. Az „eszmének” magja tehát, már régóta el volt vetve, a világháború nyomában keletkezett nyomasztó gazdasági helyzet és nyomor pedig kicsíráztatta a magokat, kifejlesztette az eszmét az egész világon, úgy, hogy az most már „oly világerővel hat, hogy nincs nemzet, mely attól elkülönözni képes legyen”.

Az „eszme” megérett a végrehajtásra, mert nem csak azok vallják magukénak, akik érzik a nyomor súlyát és szenvedik a szegénység gyötrelmeit, hanem annak hívéül szegődött úgyszólván az egész világ és csekély kivétellel csak azok vannak még ellene, akik saját anyagi érdekeket veszélyeztetve érzik általa. Es nem ok nélkül. A vagyon, mely közvetve, vagy közvetlenül minden jövedelemnek is alapját képezi, ma már alig számbajöhető kivétellel mind tulajdont képez. Az állam, vagy magánosok (élő, vagy jogi személyek) tulajdonát. Ha tehát a szegényeket, munkanélkülieket és nincsteleneket a mostani szomorú sorsukból ki akarjuk emelni és őket keresethez, jövedelemhez vagy vagyonhoz akarjuk juttatni, úgy ezt csak az állam, vagy a magánosok vagyonából tehetjük meg. *Ha az államnak a vele szemben jogosan támasztott követelések kielégítésére a szükséges eszközök nem állnának rendelkezésre, úgy a privat vagyonokhoz kell nyúlnia.* Ez nemcsak elméleti, megállapítás, hanem gyakorlati tapasztalat is. Igazolja ezt hazánkban néhány év előtt történt földbirtokrendezés is.

Az emberiség történetében különböző állami, társadalmi és gazdasági rendszerek fejlődtek ki. Bizonyára nem ok nélkül, elgondolások alapján, hanem bizonyos lelki és anyagi szükségek folyamán. Ha nem is fogadjuk el Marx és Engels történelmi materializmus elméletét, mely szerint a történelmi események mind materiális okokra vezethetők vissza, tagadhatatlan, hogy voltak olyan gazdasági körülmények, melyeknek nagy történelmi változások voltak a következményei. Nem látszik p. u. alaptalannak az a föltevés, hogy a népvándorlásnak, mely a nagy római birodalmat döntötte meg az volt az

eredeti oka, hogy Közép-Ázsiában egyes népek a természeti viszonyok megváltozása folytán elvesztették létfontartási lehetőségüket és kénytelenek voltak más hazát foglalni és ezzel megindították a népek áradatát nyugat felé. Az Amerika felé megindult nagy kivándorlásnak s így ezen világrész történetének is gazdasági okai voltak. Hogy az orosz szovjetek megalakulásának az alsóbb néposztályok nyomora volt az oka, efelől nincs kétség. A japánok terjeszkedési vágyának és műveleteinek is jórészt gazdasági okai vannak: a túlnépesedést kívánják levezetni Mandzsúriába és Keletszibériába, iparuknak pedig teret akarnak hódítani Kínában. Még számtalan más példa lehetne felsorolni a történelmi materializmus elmélete mellett, de viszon számtalan olyan tény is, mely ezen fölfogásnak ellent mond. Gondoljunk csak a vallás-háborúkra, a keresztes háborúkra s az izlam vallásnak tűzzel-vassal való terjesztésére és gondoljunk azon harcokra, amelyeknek a függetlenség és a nemzeti eszme volt a szülő oka.

Ha az anyagi okok s ezek között a termelési mód megváltoztatása is sok történelmi változást idéztek elő, úgy viszont a sok történelmi esemény, melynek eredete nem anyagi okokban rejlik, nagy változást idézett elő a gazdasági és társadalmi élet terén. Ezt az állítást bizonyára nem kell példákkal illusztrálni annyira kézenfekvő dolog az; elég, ha most a világháború következményeire utalunk, melynek egyik legsúlyosabb sebesültje a kapitalizmus. Még pedig nemcsak az a modern kapitalizmus, mely a múlt század eleje óta a termelési mód megváltoztatása, az ipari gépek bevezetésével kapcsolatban keletkezett, hanem az előző századokban keletkezett s a földtulajdonban rejlő kapitalizmus is.

#

Az állam jóléti elméletet elfogadták mindenfelé s így arra józan államférfiu ma nem gondolhat, hogy az alsó néposztály jogos kívánságait erőszakkal el kell nyomni hanem csak azon töprenghet, hogy honnan vegye a fennálló jogos követelések kielégítéséhez szükséges anyagi eszközöket és hogy hogyan hozza összhangba a különböző érdekeket. Nehéz problémák merülnek itt fel, mert *nemcsak az „életszükségek” és a rendelkezésre álló anyagi eszközök, hanem nemzetek mentalitása is különböző és természetes következménye ennek az, hogy az alsó néposztályok anyagi helyzetét országonként különböző módon kell rendezni és az ehhez szükséges anyagi eszközöket különböző módon kell előteremteni.*

A nagy ipari államok sok millió munkanélkülijé alkalmazást és jobb fizetést, tehát a jövedelemben való résztvevést követel, a mezőgazdasági államok szegényei és nincstelenjei ellenben földet kívánnak, vagyis részt a vagyonból. A két irányzat között azonban bizonyos kapcsolat létezik. Az ipari államban uralkodó munkanélküliségnek egyik oka az, hogy a

mezőgazdasági termelők, vagyis az ipari termékek fogyasztóinak száma nem emelkedett egyenlő arányban az ipari termeléssel és életstandardjuk alászállott. A nyugati nagy gabona-termő államokban millió holdnyi területeket gépekkel művelnek meg, amihez egy huszadrésze sem szükséges annak az emberi munkaerőnek, ami a kis gazdaságok kézi megműveléséhez kell. A mezőgazdaságokban gépekkel történő olcsó termelés, sőt túltermelés leszorítja a gabona árát és ezzel tönkre teszi a kistermelők jövedelmét és fogyasztási képességét. Ha a földtulajdonosok fölosztásával a fogyasztók számának szaporodását el lehet érni, ami kétségtelen, úgy ezzel emelkedni fog a fogyasztás is, mert most az alsóbb nincstelen mezőgazdasággal foglalkozó nép életstandardja is föllendül. A telepítés volna tehát egyik módja az ipari munkanélküliség megszüntetésének. Ezért merült fel Angliában és Amerikában az a gondolat, hogy ipari munkanélküliek egy részét vissza kellene vezetni a mezőgazdasági munkához és letelepíteni őket az Egyesült Államokban és Kanadában e célra alkalmas óriási területekre. De a telepítés gondolatával foglalkoznak Olaszországban és Németországban is. Mussolini evégből lecsapoltatta a Róma környékén létezett mocsarakat s szervezte a kivándorlást Tripoliszba.

Csehországban, Romániában és Jugoszláviában kisajátított, vagy elkobzott nagy birtokokat osztottak szét a nincstelenek között és ez utóbbi mezőgazdasági államokban, bár a felosztás sok helyen nem lett kellőleg megszervezve és megalapozva, a tett intézkedések nagyjában kielégítették a földműves-népet. Ha ott a földművesek nem is tudják kellőleg értékesíteni terményeiket és nem is elégíthetik ki ipari és kulturális szükségleteiket teljes mértéken, megélhetésük mégis csak biztosítva van. A nyugati államokban azonban a munkanélküliségnek telepítés útján való megszüntetése nagy nehézségekbe ütközik, elsősorban azért, mert a városi élethez szokott ipari munkásság nem akar földműveléssel foglalkozni és ehhez nem is ért, főként azonban azért, mert a sok millió munkanélküli, vagy azok jelentékeny részének letelepítése ott olyan horribilis összegeket kívánna, amennyi a mai viszonyok között még a nyugati gazdag államoknak sem állnak rendelkezésre. A nyugati államok munkása még a jelen állapotok között is sokkal magasabb életstandardra tart igényt, mint mondjuk a román vagy szerb paraszt. Egyébként az amerikai farmerek is ellenzik a telepítés tervét, mert ők maguk is bajban vannak a gabona túltermelés a búza alacsony ára miatt és félnek az új konkurrenciától. Inkább kisebbiteni kívánják a bevetett területet, mint kiterjeszteni.

Az ipari államokban mutatkozó nagy munkanélküliségnek azonban nemcsak a fogyasztás nagymérvű csökkenése az oka, hanem még nagyobb mértékben a technika kifejlődése. Az emberi munkát a legtöbb iparágban sokkal olcsóbban és

precízebben elvégzik a gépek és a gazdasági verseny mindig újabb és újabb gépek alkalmazásával igyekeznek sikert elérni. Minél több gépet állítanak munkába annál kevesebb munkás jut kenyérhez.

A gazdasági depresszió miatt igen válságos a helyzet jelenleg az Amerikai Egyesült Államokban, ahol a tél. folyamán 10 millióra rúgott a munkanélküliek száma és a legutóbbi nagy elemi csapás a szárazság folytán súlyos viszonyok közé kerültek a farmerek százezrei is. Roosewelt köztársasági elnök az államrendet is veszélyeztető bajokkal szemben radikális eszközöket vett használatba. Vámok életbeléptetésével, a bankélet megrendszabályozásával, hatalmas közmunkák megindításával, az arany lefoglalásával és a dollár 40%-os értékcsökkentésével igyekeznek célját elérni. A dollár értékének csökkentése, illetőleg az állam által lefoglalt aranykészletek értékének emelkedése folytán nyert óriási összegeket az elnök közmunkák elvégzésére kívánja fordítani. Hogy mennyiben fogják az események Roosewelt számításait és reményeit igazolni az még kérdéses, bizonyos azonban, hogy rendelkezései a gazdag emberek terhére a szegényemberek sorsának javítását célozzák és a vagyonosokat érzékenyen sújtják és így logikusoknak mondhatók.

Gazdasági szempontból még súlyosabb a helyzet Németországban, hol a nép túlnyomó nagyrésze nationális érzelmektől fűtve csodálatos fegyelmezettséget és önmegtágadást tanúsít, de a növekvő szociális bajok enyhítésére nem állnak oly végtelen nagy erőforrások rendelkezésre, mint az Egyesült Államokban, sőt ellenkezőleg az állam anyagi csőd szélén áll. A Nemzeti Szocialista Párt, mely most az uralmat kezébe tartja a kamatlábak leszállítását a munkásoknak az ipari és kereskedelmi vállalatok jövedelmében nagyobb fokú részesítését, a bankok állami kezelésbe való vételét tűzte ki célul. Emellett a mezőgazdák termelését magas vámokkal védi, ami viszont a városi lakók s ezek között az ipari munkások élelmezését is drágítja. A márka aranyfedezete oly mélyre szállt le hogy ez fedezet szempontjából már alig jön tekintetbe. A nyersanyagok behozatalát korlátozni kellett és 3 millió körül van a munkanélküliek száma. A gazdasági állapot folyton rosszabbodik az egész új rendszert emiatt a felfordulás veszedelme fenyegeti. Ha pedig ez bekövetkezik, bizonyára nem jobb felé, hanem baloldalra fordul a német politika. A német nép tisztában van azzal, hogy a császárság esetleges restaurációja hozhat rá új háborút, de gazdasági bajainak megszüntetését semmiesetre sem eredményezheti. Bármilyen kormányzat, csak a magánvagyonnak az eddiginél még sokkal súlyosabb igénybevételel segíthet a feltódult bajokon.

Olaszországban Mussolini minden zseniálitása dacára

rosszabbodnak az állam pénzügyei és szaporodnak a munkanélküliek. A Duce belföldi kölcsön felvételével próbál újabb lendületet vinni a gazdasági életbe és ezúton küzd a munkanélküliség veszedelmével. A kölcsön természetesen a vagyonos osztály nyújtja és kamatait az fizeti.

Látjuk mindezekből, hogy bár mindenütt csak az alsó szegény munkásosztály anyagi helyzetének javításáról beszélnek, a nagy vagyonok megszüntetéséről ellenben hallgatnak, végeredményben mindenütt mégis csak a vagyon nivellálása van folyamatban.

Látjuk azt, hogy azok a súlyos gazdasági bajok, melyek a győztes és legyőzött államokban egyaránt a világháború után évek múlva keletkeztek nem egyedül a háborúnak és a békekötéseknek gyászos eredményei s hogy azokat semmiféle békekötési szerződéssel elintézni nem lehet. Németországban például aránylag nem nagy területeket vettek el a győzők. Gyarmataira a békében ráfizetett. A hadikárpótlásul kirótt összegeknél nagyobb kölcsönököt vett fel a békekötés óta külföldtől és mégis a legnagyobb gazdasági válságban van és hiába kapná vissza a Saar vidéket és Danzigot, sőt gyarmatait is, és hiába fegyverkezhetne állig, mindez esetleg enyhítené, de nem szüntethetné meg határai között a munkanélküliséget és a nyomort, mert ezeknek gyökere máshol keresendő. Ezek a bajok meg vannak Angliában, Északamerikában, és a többi győző államokban is, sőt ezen bajok alól nem mentesek a semleges államok sem. A technikai fejlődésben és a vagyon helytelen elosztásában továbbá a felfokozott szociális és kulturális igényeikben lehet azt megtalálni. Megváltoztak a megélhetési lehetőségek, megváltozott az életmód és gondolkodás az emberi jogokról, megváltoztak az életszükségek, meg kell ennélfogva változni az önálló társadalmi rendnek és főnforgó vagyoni elosztásnak is.

Azt a munkát, amelyet régebben az emberek végeztek el, most nagyrészt gépekkel hajtják végre. Vannak, kik éppen azon bajok miatt melyeket a technika fejlődése a gazdasági életben okoz, a gépeknek megsemmisítését, vagy azok használatának korlátozását javasolják; ez azonban egy abszurd dolog. A gépek alkalmazása mindenkor előhaladást és javulást jelentett az emberiség életében és végeredményben a gépek fogiák lehetővé tenni azt, hogy az emberiség kikerüljön a bibliai ősi átok alól és kevesebb munkával, fáradsággal és verítékkel jobb és szebb élethez jusson. A gépek alkalmazása folytán kevesebb ember jut munkához, mert a munkaadók alkalmazottuk munkaerejét most is éppúgy kihasználják, mint a gépek felállítása előtt, holott a gépek használatának az volna a természetes folyamánya, hogy a munkások munkaerejét jobban kíméljék és a még meglevő emberi munkát szétosszák a munkások kö-

zött, amivel a munkaidő jelentékeny leszállítása járna. A munkásoknak azonban a leszállított munkaidő mellett meg kell kapniok a rendes munkabérüket, mert enélkül nem tudnak emberi módon megélni és családjukat eltartani, sőt idővel többet kell kapniok, mert az új kor új kultúrigényeket szült és magasabb életstandardot kíván, mit ki kell elégíteni. Ezeket a problémákat csakis a vagyonosok nagyfokú megterhelésével lehet megoldani. Látjuk, hogy a világ ebben az irányban halad, mert csak ebben az irányban haladhat, mivel ellenkező esetben zavarok keletkeznének, melyek az egész társadalmi rendszerünk megdöntését vonnák maguk után. A revolúciótól csak a gyors evolúció menthet meg.

A szükséges változások az egyik államban alkotmányosan a másokban diktatórikus úton hajtatnak végre,, aszerint amennyire az államalkotó népben az alkotmányos érzelem kifejlődött, de a változásokat mindenféleképpen végre kell hajtani, azokat semmiféle kormányzat meg nem akadályozhatja.

*

Forrong az egész világ, sehol sincs nyugalom. A háború réme fenyeget s mi ellenségekkel vagyunk körülveve. Keletről a bolsevizmus fenyeget, nyugatról a németek nemzeti szocializmusa s a „Drang nach Osten”. Szegény hazánknak sohasem volt nagyobb szüksége nemzeti egységre, mint most, amikor nemcsak gazdasági és társadalmi életünk, hanem népünk élete is veszélyben van.

Nemzeti egységre van szükségünk, de hogy teremtsük azt meg? Azzal, hogy hirdetjük országszerte annak szükségét? Hogy szervezzük a Nemzeti Egység pártját? A történelem más tanulsággal szolgál. *A nemzet egységét eszerint csak a mai kor eszméjének keresztülvitelével lehet elérni.* Minden más kísérlet meddőnek mondható s csak haszontalan időpazarlás.

A kor eszméjének magva nálunk is már régen el van vetve. A mai világban egy eszme elterjedését megakadályozni nem lehet. Itt is már régóta a világháború előtti időkben is tanították az államjóléti elméletet, itt is, már több mint 50 év óta működik a nemzetközi Szociáldemokrata Párt, mely Marx Károly tanainak igyekezett híveket szerezni. A világháború ideje alatt elvetett mag nálunk is kicsirázott. A harctereken küzdő és szenvedő szegény emberek közül sokakban önként felvetődött a gondolat, hogy tulajdonképpen kiért, miért áldozza ő fel magát? Hiszen az általa védett földből egy talpalatnyi sem az övé?! A lapokban, melyekből sok került a lövészárkokba is, ismételten jelentek meg cikkek, amelyek azt tárgyalták, hogy a háború után meg kell változni az életnek a hazában. Meg kell jutalmazni a hős harcosokat, akik nemcsak a hon, de az összes polgárok vagyonának védelmében is örökké hervadhatatlan érdemeket szereztek. Jogot kell adni a

népnek és földhöz juttatni a nincsteleneket. Ezek a gondolatok foglalkoztatták a háborús éveken át nemcsak a frontharcosokat, hanem az egész nemzetet.

A háború elvesztése, a haza megcsonkításának rémhíre a kétségbeesés, a fölháborodás és düh érzetét váltották ki a nemzet széles rétegeiben. Az ezen fékevesztett indulatok kitörésétől való félelem visszavonulásra készítette az ország vezető embereinek nagy részét. Rettegve várták a katonák visszaözlését a harcterekről, fölbomlott a rend és a vidékről lázadásoknak, pusztításoknak híre érkezett a fővárosba. Károlyi Mihály gróf, kit IV. Károly király 1918. október 31-én miniszterelnökké kinevezett, a nagybirtok fölosztásának hangoztatásával próbált hatni a népre és vezetése alatt megalakult kormány földművelésügyi minisztere Búza Barna elkészítette az első magyar földreformjavaslatot. Az ország nagy szerencsétlenségére azonban Károlyi Mihály gróf gyöngének bizonyult arra, hogy az események torlódó viharában révbe vezesse az ország hajóját. A hatalom, ha ugyan e szóval lehet megnevezni az ő kormányzatát rövid idő múlva kicsúszott a kezéből és jött a kommunizmus az ő véres romboló munkájával. A Tanácsköztársaság az orosz szovjetek kormányzatát vette mintaképül, és úgy az állam, mint a magánosok tulajdonát közös vagyonnak nyilvánította, s a kollektív gazdasági rendszert kívánta bevezetni, A kommunizmusnak Magyarországon nem sok híve volt, s csak a háborút követő zavaros helyzetben juthatott uralomra. Vezetői Lenin módszerét követték és terrort kívánták rendszerüket biztosítani. A kommunizmusnak a román betörés vetett végett, de anélkül sem tudta volna magát soká fenntartani, mert a közös tulajdon jelszavával nem tudta a maga számára megszerezni a kisgazdák és törpebirtokosok rokonszenvét, de még a földművelő nincstelenek támogatását sem, melyet elnyerni óhajtott. Hiszen a nincstelenek nem kívánnak közös gazdaságban dolgozni, hanem egyedüli vágyuk egy darab föld, mely tulajdonukat képezi. A kommunizmus szomorú időszaka után kezdődött az újjáépítés gondokkal, küzdelmekkel teli ideje. Bármilyen megbélyegző kritikákat is váltottak ki az „őszi rózsás forradalom” és a kommunizmus kormányzata és tettei, bizonyos az, hogy azok lüketteiseiben a kor eszméje erős tényező volt és hogy ez az eszme túlélte hazánk ezen leggyászosabb korszakait is. Annak hatása alatt cselekedett Teleki Pál gróf földművelésügyi minisztere nagyatádi Szabó István midőn 1920. augusztus 18-án előterjesztette „a földbirtok helyes megosztását szabályozó rendelkezésekről szóló törvényjavaslat”-át.

Így jött létre az 1920. évi 36. t. c. és ennek kiegészítéséül az 1824. évi 7. t. c. melyek alapján az Országos Földbirtokrendező Bíróság (O. F. B.) végrehajtotta a földosztási munkálatot.

A földbirtokrendezést gyakran lebecsülték azok, akik csak gazdasági szempontból nézték és bírálták ezt a munkát és annak eredményét. Elfelejtették, hogy arra szociális szempontból volt leginkább szükség. Hogy hibák előfordultak a földbirtok rendezésénél az bizonyos, de ezek ily nagy munkánál nem is kerülhetők el. Hiba volt, hogy a munkálat pénzügyileg nem volt eléggé megalapozva, s így a nincsteleneknek nem sokat használt. Hiba volt, hogy a földmegosztással egyidejűleg nem történt intézkedés az új gazdák termelési és értékesítési szervezése, vezetése, irányítása és kitanítása iránt.

A főhiba mindenesetre magában a törvényben rejlik, mely nem számolt eléggé a kor szellemével, amely a vagyonok nivellálását követeli. A törvény úgy lett megszerkesztve, hogy a megváltás lehetősége nem terjedt ki csupán a nagy birtokokra, hanem azok nagy részét védelemben részesítve a közép- és kisbirtokok megváltását is engedélyezte. A nagybirtokosok kímélésének lett aztán következménye az, hogy a szükségesnél kevesebb föld került megváltás alá, illetőleg elosztásra. Az 1932. évi Magyar Statisztikai Évkönyv adatai szerint 259.725 házhelyen kívül az 1,117.493 igénybe vett kataszteri holdból 1,053.805 kát. hold. Elosztotta pedig ezt a területet az O. F. B. 425.605 igénylő között, vagyis átlagban minden igénylőre cca. 2 kát. hold föld jutott.

Bizonyos, hogy nem tökéletes a munka, melyet az O. F. B. elvégzett, de bizonyos az is, hogy sokat javított népünk szomorú szociális helyzetén. Némileg megnyugtatta a háborgó szíveket és ezzel hozzájárult a konszolidációhoz. Végre is egy kis törpebirtok is jobb a semminél. Ha ezen nem is lehet sokat termelni eladás céljára, mégis lehetőséget ad a megélhetésre. Sok függ attól, hogy hol fekszik a juttatott terület? Nagy város közelében, folyó vagy vasút mellett? S függ attól, hogy milyen célra használja és milyen módon műveli a gazda kis földjét. Ahol megvannak a kellő előfeltételek a virág- és konyhakertészetre, vagy a gyümölcsstermelésre ott 1—2 hold földből is megélhet egy család. Másutt a méh- és selyemhernyótenyésztés és a háziipar szolgálhat nagy segítségül. A földbirtokrendezés munkájának és lehetőségének elbírálásánál mindig figyelemmel kell lenni arra a tényre, hogy 5 holdon aluli földterületen, illetőleg földből élt meg eddig is az ország mezőgazdáinak kétharmada. Bizonyos, hogy a 10—20 holdas földbirtokok gazdasági szempontokból kívánatosabbak, de bizonyos az is, hogy a törpegazdaságok tulajdonosainak kitanításával megszervezésével s földjei intenzívebb kihasználásával nagy mértékben fokozni lehetne ezek jólétét.

Dr. Horváth Károly, a székesfőv. községi felsőmezőgaz-

dasági iskola tudós igazgatója „Miért van szükség a gazdasági ismeretek fokozottabb tanítására?” című cikkében írja a következőket: „Tény, hogy a föld haszna nem ott a legnagyobb, ahol képzeletünk, földrajzi tudásunk szerint a legtermékenyebb föld van. Tehát nem Oroszországban, vagy Amerika szűztalaján, sem hazánkban, hanem Dánia és Belgium sívár homokján, Írország tőzeges földjén és a Rajnavölgy szikláin. Mert a föld értéke és termőképessége nem annyira annak természeti adottságától, alkotásától, hanem sokkal inkább az értelmes emberi munkától, az elméleti és gyakorlati tudástól függ.”

Hogy a mai kornak eszméje behatolt hazánkba és itt jelentékeny munkát is végzett már, az az előadottak után kétségtelen, de hogy az „életszükségek” kielégítést nem nyertek általa azt ma már a kormányzat is elismeri, mely az újabb telepítést programpontjává tette.

Magyarország területe a trianoni diktátum óta kerekén 93.010 négyszögkilométer, azaz 16,163.000 kát .hold, lakosságának száma a statisztikai számítások szerint jelenleg 8,688.319 lélek, melynek 55%-a, kerekszámban 4,780.000 közvetlenül mezőgazdasági munkából él, közvetve még igen sok más. A mezőgazdasági foglalkozásból élők másképp őstermelők közül kereső férfi 1½ millió, nő 600.000. Ezzel szemben a gyáripari férfi és női alkalmazottak, (női és férfi tisztviselők, művezetők, szolgák, munkások, inasok, stb.) száma az 1926—1932. években átlag véve 226.960 volt. Az egész ország gazdasági élete a mezőgazdaságon épült fel s a gyáripar ennek terhére részesült vámvédelemben.

Ha tehát azon „életszükségleteket” keressük, amikből a kor eszméje hazánkban kifejlődött, akkor azt elsősorban az ország mezőgazdasági viszonyaiban találhatjuk meg, ezért elsősorban a mezőgazdasági kérdésekkel és ezek között különösen az ország birtokmegosztásának kérdésével kell foglalkozni.

Magyarország összes gazdaságainak területe az 1930 évi statisztikai adatok szerint 15,932.418 kát. hold. Birtokosainak száma pedig az O. F. B. eddigi működésének figyelembevételével 1,288.126-ban lett megállapítva. A gazdaságok szántóterülete 9,702.890 kát. hold. A birtokmegosztást a rendelkezésre álló statisztikai adatok alapján a következőkben mutatjuk be:

A földbirtokos csoportok	A földbirtokosok száma	A gazdaságok kiterjedése kat. holdakban	A gazdaságok számtől földterülete kat. holdakban
Törpebirtok :	897.420 { 1. kat. holdon aluli 309.669 ebből } { 1-5. kat. " " 587.751	1.743.831	1.335.371
Kisbirtok :	371.512 { 5-10 kat. holdon 190.036 ebből } { 10-20 " " 121.727 { 20-50 " " 59.748	5.752.700	4.516.598 { 5-20 kat. holdon 2.941.496 ebből } { 20-50 " " 1.572.102
Középbirtok :	18.500 { 50-100 kat. holdon 11.311 ebből } { 100-200 " " 4.050 { 100-1000 " " 3.139	4.652.320 { 50-100 kat. holdon 1.740.904 ebből } { 100-200 " " 872.144 { 200-500 " " 1.364.340 { 500-1000 " " 1.374.932	678.566 { 50-100 kat. holdig terjedő gazdasági területből.
Nagybirtok :	694	3.778.567	3.172.355 { 100 kat. holdon felüli föld- birtokok területéből
Összesen :	1.288.126	15.932.418	9.702.890

A földbirtok rendezés előtt az ország 50 holdon aluli földbirtokosainak száma 827.221 volt és ez a fönti táblázat szerint 1,268.932-re emelkedett, vagyis ebben a kategóriában a földbirtokosok száma 441.711-el szaporodott. A kiscgazdák számának növekedése nem tulajdonítható egyedül a földbirtokrendezésnek, hanem része van benne annak a természetes folyamatnak is, mely minden hatósági beavatkozás nélkül lassanként a nagyobb földbirtokok eldarabolásához vezet.

Az eddigi földbirtokrendezés hiányossága legélesebben kitűnik abból hogy még mindig több százezerre rúg azon őstermelők száma, akiknek nem jutott egy talpalatnyi rész sem a hazai földből. A nyomor annyival súlyosabb ezek közt és annyival inkább terjedt a nép legalsóbb rétegeiben, mennél nagyobb nehézségekkel küzd az ország mezőgazdasági társadalma. Folyton szaporodik a falusi munkanélküliek száma. Ez a nyomor teszi elkerülhetetlen köteletségévé a kormánynak azt, hogy egy újabb nagyszabású földbirtok rendezést tegyen azonnal folyamatba, mert a fenforgó mélységes szociális bajokon sürgősen segíteni kell, s mert Magyarországnak nem állnak rendelkezésére más segélyforrások, amelyekkel a nyomorban sínylődőkön segíthetne. Nekünk nincs tengerünk, nincsenek gyarmataink, ahol emberfölségeinket elhelyezhetnők. Nincsen jelentékeny bányászatunk, kereskedelmünk s gyáripa-runk. A szükséges bányatermékek és nyersanyagok nagyrészt külföldről szerezzük be. Nem kaphatunk külföldi kölcsönt, mert eddig vállalt kötelezettségeinknek sem tudunk megfelelni és nem vehetünk fel belföldi kölcsönt, mert nincsenek tőkéseink és az ország pénzhiánnyal küzd. Mi nem adhatunk munkanélküli segílyt és nem fordíthatunk százmilliókat közmunkákra. És mégis meg kell teremteni a lelkeknek egységét, mely fölolvad a haza szeretetében.

Kossuth Lajos akkor, amikor az örökválságért síkra szállt, azt hangoztatta, hogy nem lehet a nép és nemesség közti harmóniát megteremteni és a nemzeti egységet létesíteni addig, amíg a jobbágyság intézményét meg nem szüntetik, mert minden egyes nemesre 10 ellenséges érzületű jobbágy jut. Ma sem lehet szó a lelkek egységéről, amikor százezrek állnak vágyakozva azon jogi korlátok előtt, melyekkel az állam közel 4 millió földet véd meg a megosztástól és nézik haragosan azokat az intézkedéseket, melyeket az állam a földbirtokosok egy részének védelmére de az egész nemzet terhére foganatosít. Ilyen intézkedés például a boletta, mellyel az állam a mezőgazdák egy részét a fogyasztók terhére hatalmas anyagi támogatásba részesítette. Csak egy részét a földtulajdonosoknak, mert az 5 holdon aluli törpebirtokosok, akik átlagban még 2 holdat sem bírnak tulajdonul, eladás céljából nem termelhetnek búzát s így a bolettának, mely csak az eladásra kerülő búza után járt a termelőknek, hasznát nem vehették.

A nemzeti egységről, mint tényleg létező tényezőről beszélni a mostani társadalmi és gazdasági viszonyok között, vagy önámítás, vagy bluff. A mesterségesen megteremtett egység, mely nem az érzelmek közösségén alapul, hanem csak az érdekek és befolyások ingó talaján épül fel, nem fog ellenállani az idők viharainak. *A nemzeti egységet a haza szent érdekéhen meg kell teremteni, de nem a szervezés útján, mely könnyen szétpattanó külső kapcsolatokat létesít csupán, hanem oly módon, hogy megvalósítjuk annak előfeltételeit. Meg kell szüntetni a nyomort, az elkeseredést és az éhből fakadó gyűlöletet és meg kell adni a lehetőségeket arra, hogy mindenki boldoguljon e hazában s akkor a nemzet egysége önmagától létre jön.* Az evolúciós mozgalom ebben az irányban a földbirtok rendezéssel megindult. Igaz, hogy nem eléggé kielégítő eredményeket hozott létre, de rövidlátó politikával ez is be lett állítva anélkül, hogy teljes megnyugvást hozott volna a nép leikébe. Azután kezdődött a reakció, az állam közbelépése a vagyonos osztály érdekében. A boletta átmentette a búza termelő földbirtokosokat a mezőgazdasági válságon mostanáig, de nem mentette meg őket végleg, a nemzetet pedig közelebb vitte a gazdasági összeroppanáshoz. Nemsokára előtérbe kerül majd az a kérdés, hogy nem lett volna-e helyesebb azokat a súlyos milliókat, amelyeket a boletta megemésztett inkább a telepítés nemzetmentő céljaira fordítani? Hogy búzatermelésünket a meghozott óriási pénzáldozat nem tudta föllendíteni azt a következő adatok igazolják.

Magyarország búzatermése

1928-	ban	27.000	ezer métermázsát	
1929-	ben	20.408	„	„
1930-	ban	22.953	„	„
1931-	ben	19.745	„	
1932-	ben	17.544	“	„ tett ki.

Az 1929—1932-ig terjedő 5 év átlagos búzatermése szerint 21.530 ezer mm. volt. Az 1928. évben rendkívül jó termésünk volt, ha ettől eltekintünk az átlagos 4 évi búzatermés 20.162 ezer mm. tett ki. A nagy visszaesés magyarázata egyrészt az, hogy a földek nem lettek kellőleg megdolgozva (amit igazol a műtrágya használatának nagyfokú hanyatlása), másrészt azonban az a körülmény, hogy a bevetett terület jelentékenyen kisebbedett. 1928-ban 2,944.320 kát. holdon termesztettek búzát. 1932-ben azonban már csak 2,760.997 kát. holdon. A 183.323 kát. hold hiányzó termése kb. 1,200.000 mm. jelent.

A termelés hanyatlása egyrészt a kiviteli nehézségekben, másrészt a búza világpiaci árának nagyfokú csökkenésében leli magyarázatát. Különösen az utóbbiban. Mert hiába termel a gazda és hiába engedik meg az egyes külföldi államok a búza bevitelét, ha a terményt nem lehet megfelelő áron értékesíteni. S e tekintetben a helyzetet reménytelennek lehet mondani. Kiderül ez néhány statisztikai adatból. A világ búzatermése

1962-ben kerekszámban 1.000,000.000 mm-ra rúgott, ebből kivitel céljára 351,000.000 állott rendelkezésre, míg a behozatalra szoruló államok szükséglete csak 120,000.000 mm-át tett ki. így tehát 230,000.000 mm. túltermelés mutatkozott ez évben. A búzakérdésben Londonban tartott értekezlet ugyan az egész világ búzatermelőire nehezedő túltermelés megszüntetésére a termelés hatósági korlátozását javasolta, de ezt az értekezleten részt vevő államok egy részének képviselői olyan csekély mértékben vállalták, hogy a kilátásba helyezett intézkedések a túltermelést nem szüntetnék meg, s emellett a javaslatot nem tették magukévá, Ausztrália és Argentína kiküldöttjei. A világ búzatermelésének csökkenése ennél fogva belátható időn belül nem várható, sőt tekintettel az orosz készülődésre, annak emelkedésére lehet számítani.

A nagy gabonatermő államok: Kanada, az Egyesült Amerikai államok, Argentína és Ausztrália, amelyek együtt 330,000.000 mm. búzát tartottak 1932-ben kivitel céljából rendelkezésre készen, versenyképességüket a búza termelési költségeinek leszállításával igyekeznek elérni, s evégből a rendelkezésükre álló óriási területeken gépekkel művelik meg a földeket és aratják le a termést, s ezenkívül a szállítási költségek kisebbitésére törekednek. E célt fogja szolgálni a közeljövőben elkészülő Szt. Lőrincz csatorna is, mely lehetővé fogja tenni azt, hogy Északamerika búzatermelő vidékeiről vízi úton olcsón leszállítsák a búzát az Atlanti óceánig. Akik ilyen körülmények között a búza világpiaci árának emelkedésében reménykednek délibábot üznek. Inkább attól lehet tartani, hogy ez az ár még jobban lefog csúszni.

Az idei rendkívüli gazdasági évet, amikor a páratlan nagy szárazság folytán az Egyesült államokban és Kanadában a termés nagyrésze elpusztult, nem szabad semmiféle tekintetben irányadónak venni. Nem szabad ebből a jövőre nézve következtetéseket levonni, mert lehetetlen feltételezni azt, hogy az említett államokra nehezedő példátlan elemi csapás a következő években és rendszeresen ismétlődni fog. Sokan azon véleményben voltak, hogy az amerikai rossz termés következtében a búza ára igen magasra fog felszökni, erre azonban alig van küátás, mert Észak Amerikában olyan nagy készletek vannak felhalmozva, hogy azok a többi kiviteli államok termésével együtt még mindig felülmúlják az európai beviteli államok szükségletét. De ha a búza ára jelentékenyen emelkedik is, alig fog olyan magasságot elérni, hogy *egyenlő feltételek mellett* a Magyarországból való kiviteli lehetőségét biztosítja.

Milhoffer Sándor „A magyar búza ára és értékesítése” című pályanyertes művében a mezőgazdasági élet jelen állapotáról szólva megállapítja, hogy „a gazdasági helyzet megváltoztatása, illetve javítása világgazdasági viszonylatban szinte utópiának mondható”. Továbbá „egyes országok gazdasági helyzetén javítani lehet az államhatalomnak, esetleg ideig-

óráig lehet az értékesítés helyzetén változtatni, de a világarámlattal szembeállni s így a bajokat a maga egészében orvosolni szinte lehetetlenségnek látszik”. A jövőre nézve pedig megjegyzi, hogy „számolni kell Oroszországgal, melynek gabonatermelése még óriási terjedelmet vehet, ami mellett az Egyesült államok, Kanada s Dél-Amerika rengeteg kihasználhatatlan területe művelés alá vonása az egész jelenlegi gazdálkodási rendszer csődjével volna egyértelmű”.

Még rövid néhány év előtt a búza képezte a magyar gazdasági élet szilárd alapját, ez a fundamentum azonban meg-ingott, megdőlt s csak hiú ábránd az, hogy arra ismét föl lehet majd építeni jövő életünket. Az ábrándozás, tudatlanság, vak önhittség és az egyéni érdekek hajhászása már sokszor voltak nemzetünk nagy ártalmára, óvakodjunk tehát attól, hogy ezek most hazánk jövőjének megalapozásánál tényezők legyenek. Gróf Károlyi Imre „A kapitalista világrend válsága” című könyvében a következőket írja: „Szomorú dolog hallani azt, a széliében hangoztatott mondást, hogy Magyarország a búzatermeléssel áll vagy bukik. Szerencsére ez nem igaz, mert akkor már el is bukott volna. A mondás oda helyesbítendő, hogy Magyarország mezőgazdaságával áll vagy bukik.”

*

A gazdasági életet nem a barátság irányítja, hanem a szükségességek. Aki azt meri hirdetni, hogy akár Olaszország, akár Ausztria, akár valamelyik másik velünk barátságos viszonyban levő állam ezen érzelem folytán tőlünk drágábban szerzi be búzaszükségletét, mint ahogy azt a világpiacon bevásárolhatja, az vagy nem komoly ember, vagy bolondítani akarja a nemzetet. *Lehet, hogy az egyik, vagy másik állam bizonyos kedvezményben részesíti a mi búzáinkat, ennek azonban föltétlenül meg kell fizetnünk az árát: más áruk behozatali várnainak megállapításánál. Lehet, hogy emellett búzakivitelünket tovább is és esetleg még nagyobb exportprémiumokkal támogatjuk, mint az eddig is történt; mindez azonban egyenlő volna az ország lassú gazdasági elvérzésével.* A termelőnek pedig, ha az eladásnál nem nyer, hanem még termelési költségeit sem tudja megkapni, egyszóval ha ráfizet az árujára, tönkre kell mennie. Éppen ezért nem fogadhatjuk hozsánakkal a híreket, melyeket a magyar búza kivitelének biztosításáról szólnak.

A mai világgazdasági helyzetben Magyarország alig számottevő tényező s a búzatermelés területeinek szabályozására és a búza világpiacon árának megállapítására befolyást nem gyakorolhat. Hiszen a mi termelésünk alig 1/50-ed részét teszi a világ búzatermelésének. Kivitelünk pedig 1/80-ad részét a búzaexportállamok kivitelének. A verseny a külföldi búzatermelő államokkal a siker reményével föl nem vehető, s így józanul nem tehetünk mást, mint azt, hogy átszervezzük egész gazdasági termelésünket és a búzatermelésről áttérünk olyan

gazdasági ágak intenzív művelésére, melyekre a természeti adottságok rendelkezésünkre állanak s melyek terményeinek értékesítésénél nem állunk szemben az óceántúli államok versenyével. Ilyenek az állattenyésztés s annak keretében a baromfitenyésztés, a tojás, szőlő és egyéb gyümölcs termelés, ipari növények termelése, selyemtermelés, méhészet, stb. Bizonyos, hogy ezen termények értékesítése elé is óriási nehézségek tornyosulnak manapság, de bizonyos az is, hogy ezen termények ára nem sülyedt olyan mélyre, mint a búzáé s hogy ha ezen áruk kivitelét forszírozzuk és elérjük azokra nem fogunk ráfizetni, hanem haszonnal fogunk dolgozni.

Ahhoz pedig, hogy ezen termények kivitelét és az azok behozatalára szoruló államokban a többi konkurrens államokkal való *egyenlő elbánást* el tudjuk érni, ha csak erre helyezünk súlyt, kétség nem fér, mert hiszen a mezőgazdasági termények behozatalára szoruló ipari államoknak is szükségük van Magyarországra, mint az ő különböző áruik fogyasztási piacára. Magyarországnak szüksége van fára, papírosra, nyers pamutra, szénre, ásványolajra, selyemárára, vegyszerekre, porcellánra, kávéra, teára, stb., s azon államoktól, amelyekből ezen cikket beszerzzük megkívánhatjuk, hogy azok viszont tőlünk vegyék azon árukat, melyeket mi termelünk, s melyeket nekik a külföldről kell vásárolniok. A kölcsönösség képezi minden kereskedelmi szerződés alapját.

A Magyar Statisztikai közlemények 84. kötetének 3. összehasonlító táblázata szerint Magyarország külkereskedelmi forgalma az utóbbi években szédületesen hanyatlott.

1929-ben	2.102,237.000 pengőt
1930-ban	1.735,014.000 pengőt
1931-ben	1.109,751.000 pengőt
1932-ben	663,050.000 pengőt

tett ki az összforgalom értéke.

A behozatal és kivitel összegeit külön a következő táblázat mutatja:

	Behozatal	Kivitel
	ezer pengőben	
1929-ben	1.063,697	1.038,540
1930-ban	823,348	911,666
1931-ben	539,361	570,390
1932-ben	328,538	334,512

1932-ben tehát körülbelül 6 millió pengő kiviteli értéktöbblet jelentkezik papíron. Papíron, mert 1,439.100 mm. búzát és 611.113 mm. búzalisztet, búzadarát és búzakorpalisztet szállítottunk ki s ezek kivitelén csak a boletta révén több mint 6 millió pengőt veszítettünk.

Németországnak, Ausztriának, s a többi államoknak nem mindegy az, hogy azokat az árukat, melyekre szükségünk van

honnan szerezzük be, sőt eminens érdekük az, hogy azok a hatalmas összegek, melyeket mi ezen árukért évenként áldozunk az ő gazdasági életüket, iparukat, kereskedelmüket támogassák és munkát és megélhetést nyújtsanak népük százezreinek. Lehetetlenség tehát az, hogy elzárkózzanak a tisztességes, méltányos üzletkötés, illetőleg kereskedelmi szerződés elől. Nem kívánhatják, hogy mi búzát szállítsunk nekik, mikor arra rá kell fizetnünk. Lehetetlenség azt elképzelni, hogy mi ne tudjunk kereskedelmi szövetségeket kötni, ha kivitelre nem termelünk búzát. Hiszen akkor az összes búzakivitelre szoruló államok egymás között nem köthetnének kereskedelmi szerződéseket.

Nem, a hiba egyedül bennünk rejlik. Mi forszírozzuk a búzakivitel a nemzet egy csekély részének a nagybirtokosoknak érdekében. Azok a mezőgazdasági termelői ágak ugyanis, amelyeknek terményei haszonnal volnának értékesíthetők a külföldi piacokon, gazdaságosan csak a kis gazdaságok keretében művelhetők. Akkor tehát, ha a búza kivitelét a jelenlegi földmegosztási viszonyok közt beszüntetnők, a nagybirtokosok kénytelenek lennének földjeiket, vagy legalább azok uagy részét eladni, illetőleg felparcellázni. Ezt akadályozzák meg azok a kereskedelmi szerződések, melyeket búzakivitel föllendítése érdekében kötnek meg. És félünk, hogy ezek a szerződések a nemzet nagy kárará azt fogják eredményezni, hogy a búzatermelés, mely az utóbbi években nagy visszaesést mutat, ismét fel fog lendülni.

Magyarország búzatermelése rendes körülmények között évi 20—22 millió métermázsára tehető. Ebből vetőmagnak és a belfogyasztás részére 15—16 millió métermázsa szükséges. Kivitel céljára tehát évenként 4—6 millió mm. áll rendelkezésre. Arra vonatkozólag, hogy a búza termelési költsége mennyit tesz ki megbízható adatok nem állnak rendelkezésre. Dr. Rege Károly gyűjtött erre vonatkozólag adatokat és ezek szerint 1928-ban 26.59, 1929-ben 25.87 és 1930-ban 24.96 pengőt tett ki a termelési költség métermázsanként. A termelési költségek között szerepel: az általános költség, adó, ápolás, betakarítás, vetés, trágyázás, talaj előkészítés és földbér. Levonattott a melléktermékek értéke. Nem szerepelnek benne az adóságok magas kamatterhei. Ezen számítások ellen azonban kifogások merültek fel. Seress László a Magyar Agrárreformáció című kitűnő munkájában azt mondja, hogy ezen adatok bármennyire is lelkiismeretes az adatgyűjtő munkája csak hozzávetőleges értékkel bírnak, mert egyrészt aránylag véve kevés gazdaságból származtak az adatok, másrészt azok megbízhatósága is kétséges. Alátámasztja viszont dr. Rege Károlynak számításait Binder Szilárdnak a Köztelekben közétett azon megállapítása, hogy 1922-ban kézi munkaerő alkalmazásával 1 kat. holdnak csupán aratási és cséplési munkája 57 pengőbe

került, amely megállapításnál tekintetbe kell venni azon tényt, hogy a hazai búzaterület 72%-át a kis gazdák művelik, akiknek nincs módjuk arra, hogy aratási és cséplési munkájuknál modern gépeket használjanak, de a nagyobb birtokok tekintélyes része sincs ilyen gépüzemre berendezve. Mindezek tekintetbe vételével nem igen tévedhetünk, ha a termelési költségeket mm.-ként 20 pengőre tesszük, mely összegben bennfoglaltatik a gazda jogosan várható haszna.

Ezzel szemben a búza világpiacon 6—8 pengőre tehető, ilyen árakat jegyeztek az elmúlt évben Rotterdamban. A hazai búza termelési költsége és a világpiacon árközötti különbség tehát mm.-ként 12—24 pengő. Ezen adatokból következik, hogy ha Magyarországból rendes körülmények között csak 4 millió mm. búzát szállítunk külföldre, úgy erre kb. 50 millió pengőt fizetünk rá állami földadó megtérítésben, szállítási kedvezményekben, exportprémiumban és főleg a más gazdasági ágakra káros kereskedelmi szerződések révén.

Kállay Miklós földművelésügyi miniszter legutóbbi budget beszédjében egy közbeszólásra azt válaszolta: „az exportprémium mindössze 7 millió pengő, az pedig kevés. Ha a magyar fogyasztó zsebéből a vámvédelemmel nyugodt lelkiismerettel kivesszék az iparvállalatok részére 7 milliót ne méltóztassék sokalni ezt a 7 milliót a mezőgazdaság számára!”

A földművelésügyi miniszter ezen nyilatkozatához sok szó fér. Itt bizonyos fogalomzavar van az áldozatok nagysága és célja tekintetében. Mi csak két észrevételt akarunk ez alkalmalmmal tenni. Az egyik az, hogy a 7 millió pengő, melyről a miniszter beszél a múlt évi kivitelre vonatkozik és ez az összeg valószínűleg nagyon fel fog emelkedni, ha a búzakivitel esetleg emelkedni fog. A mezőgazdaságnak az 1934—1935 gazdasági évre nyújtandó kedvezmények tárgyában a m. kir. minisztérium által kiadott 1934. évi 5600 M. E. számú rendeletben ez a kedvezmény a 2. §.4. pontban húzódik meg, ahol is a következők foglaltatnak: a mezőgazdasági termények és termékek értékesítése előmozdítatik és a rendelkezésre álló fedezethez képest a mezőgazdaság más módon is támogatásban fog részesülni...” A másik megjegyzésünk az, hogy az által, hogy vámvédelemben részesítjük iparunkat erősítjük belső fogyasztási piacunkat és megakadályozzuk at, hogy pénzünk árú fejében a külföldre jusson; az által ellenben, hogy búzáink kivitelét forszírozzuk nemcsak itthon kell ráfizetnünk a termelésre, hanem közvetve azoknak az államoknak is adózunk, amelyekbe exportáljuk a búzát, mivel az onnan viszont behozott árukat drágán fizetjük meg. ők nyernek az ide behozott árukon, mi ráfizetünk a kivitt búzára. És nemcsak ráfizetünk az árucserére, hanem sújtuk vele a mi iparunkat és gyöngítjük a belső fogyasztó piacot.

Helytelen a miniszter azon álláspontja, hogyha az ipart vámvédelemben részesítjük, úgy a mezőgazdaságnak export-

prémiumot kell adni. Helyesen a föltételből azt a következtetést lehet csak levonni, hogy akkor hasonló vámvédelemben kell részesíteni a mezőgazdaságot is. Biztosítani kell a termelőket, hogy az ország területén elfogyasztott búzáért olyan árakat érhetnek el, mely nemcsak a termelési költségeket fedezi, hanem bizonyos hasznot is involvál magában. Aki ennél többet kíván, az nem a nemzet érdekét tartja szem előtt, hanem csak egy rétegét akarja előnyben részesíteni s e célból, búza túltermelésünket óhajtja mindenképpen föntartani.

Kállay Miklós beszéde további folyamán kijelentette, hogy „14 millió fuvar kedvezményt kap a mezőgazdaság, ez azonban kevés.” Ez a fuvardíj kedvezmény arra a búzára is vonatkozik, amelyet külföldre szállítunk és nem foglaltatik bent abban a 7 millióban, melyet a miniszter szóvá tett. Gömbös Gyula miniszterelnök pedig azt mondta: „Az, hogy ez a római egyezmény a mi részünkre is bizonyos áldozatokat ír elő elsősorban ipari téren, ne zavarjon meg benünket.” Sajnos nem oszthatjuk a miniszterelnök úr véleményét ebben az ügyben, mert ránk ezek az áldozatok igenis nagyon zavarólag hatnak a kormány által kötött kereskedelmi szerződések értékelésénél. Mi féltjük a mi súlyos áldozatunkkal megteremtett hazai iparunkat, mely sok ezer munkásnak ad kenyeret és félünk attól, hogy a mi belfogyasztásunk fog szenvedni ezen megegyezés súlya alatt.

Hogy a külföldi árú behozatalára nyújtott kedvezmények milyen összeg erejéig jelentenek hasznot az egyes államoknak, amelyekkel szerződünk és hogy a vámszerződések milyen kárt fognak okozni a hazai iparnak és mennyire szállítják majd le a belföldi fogyasztóképességet, azt majd a jövő fogja mutatni. Tagadhatatlan azonban az, hogy a megkötött kereskedelmi szerződések a magyar államot bizonyos politikai függőségi viszonyba hozzák a velünk szerződő országokkal, különösen Olaszországgal, mert azok kedvezményeket foglalnak magukba a búza értékesítés szempontjából. Ha nem is anyagi kedvezményt, mert hiszen a búzaexportra mindenesetre ráfizetünk, de azt a kedvezményt, hogy a mai autarchikus gazdasági viszonyok között búzakivitelünk lehetővé vált. Mi ezen kétes értékű kedvezmény által inferiális helyzetbe kerültünk. Olaszország gazdasági téren mint pártfogó jótevőnk szerepel, aki baráti szívességet tesz nekünk azzal, hogy búzánk elhelyezését lehetővé teszi, még pedig az ő beszerzési lehetőségeit tekintve igen kedvezményes áron. A mi prosperitásunk így most bizonyos mértékig az olasz állam kegyeitől függ. Mi most vígan termeljük a búzát s ha holnap lezárják előtte a kaput, a legnagyobb gazdasági zavarba jutunk. Olaszország a létesített gazdasági kapcsolat folytán politikailag kézben tart bennünket. A magyar nép büszke az olasz nemzet barátságára, melyhez annyi történelmi kapcsolat fűz, melynek klasszikus földjén hazánk legdicsebb fia száműzetésében otthonra lelt s

természetesen távol áll tőlünk a gondolat, hogy ellene vétsünk. Boldogok vagyunk, hogy ez a hatalmas nemzet, melynek politikáját most a jelenkor legnagyobb államférfia irányítja, érdeklődik a mi sorsunk iránt és fölkarolja a mi ügyünket, de éppen ezért nem tehetjük magunkévá Gömbös Gyula miniszterelnökünk azon nyilatkozatát hogy „semmit, vagy nagyon keveset ér a politikai barátság, ha gazdaságilag nincs alátámasztva.” A mi baráti érzelmünk Olaszország irányában teljesen független minden gazdasági kapcsolatoktól. Tudjuk, hogy Olaszország önellátó állam és Mussolini főképpen a gabonatermelés fokozására törekszik és az általa indított „bataglia del grano” mozgalom eredménye az, hogy 1930-ban kereszám 57 millió, 1931-ben 66 millió és 1932-ben 75 millió mm. búzát termesztettek Itáliában, mely ennek következtében most nem igen szorul már búzabevitelre, de a közeljövőben valószínűleg felesleggel fog rendelkezni e terményből. Hozzájárul ehhez még a rizstermelés fokozása, mely irányban a Duce ugyancsak hatalmas propagandát indított meg. Ilyen körülmények között mi előreláthatólag csak átmenetileg, rövid ideig szállíthatunk ki Olaszországba búzát. S mi lesz akkor, ha olaszországi búzakivitelünk megszűnik? Megszűnik majd a politikai barátság is? Gömbös Gyula nyilatkozata szerint logice ennek kellene bekövetkeznie.

Olaszország a jelenleg még fönnálló búzaszükségletét eddig Oroszországból szerezte be dömping áron, a világpiacon alul. Ha már most ezzel szemben a római egyezmény folytán a világpiacon árnál sokkal magasabb áron fog magyar búzát venni, fölmerül a kérdés, hogy mekkora áldozatokat kíván ez a búzakivitel, amely a magyar nemzet egy csekély rétegének használ, annak összességétől. Mert ha ezen áldozatokat elsősorban a magyar iparnak kell elszenvednie, végeredményben ez mégis csak az egész magyar népet fogja sújtani. És kérdés, hogy miért nevezi a miniszterelnök ezt a nem is kétes értékű, hanem a magyar nemzetre föltétlenül káros egyezményt a politikai barátság alátámasztásának? Csak nem úgy értelmezi ezt a kijelentését, hogy a búzakivittel, melyre ráfizetünk és az olasz behozatalnak nyújtandó kedvezményekkel Magyarország támogatja alá az olasz barátságot? Mert ha ilyen értelmet tulajdonít szavainak, akkor igaza van. Ha a magyar nemzet céljainak, jövőjének érdekében szükség van az újabb anyagi áldozatokra, akkor meg kell azokat hozni. De tiszta bort a pohárba!

*

Hogyha búza helyett más mezőgazdasági terményeket vihetnénk ki külföldre, azokat minden baráti szívesség nélkül haszonnal értékesíthetnek. Gyümölcsöt például akadály nélkül s szinte korlátlan mennyiségben szállíthatnánk ki nyugatra Németországba, Angliába és az északi államokba s kaphatnánk érte külföldi valutát. De nincs árunk elegendő. Ausztri-

ába szerződésünk értelmében a múlt évben 5000 vágón cseresznyét szállíthattunk volna ki, de csak 2.200 vagonnal tudtunk kivinni megfelelő termés hiányában. Persze a cseresznyetermelés nem lehet hasznot hajtó foglalkozás a nagybirtokon, mert az sok kézi munkát kíván, ami csak akkor fizetődik ki, ha a kisgazda családja tagjaival végzi el otthon a kertjében.

Fölmerülhetne az a kérdés, hogy a nagybirtokok megosztása helyett miért nem proponáljuk inkább a mostani kis gazdaságok átszervezését? A felelet egyszerű: a mostani kis gazdaságok átszervezése olyan sok jogi és nagy lelki akadályokba ütközik és annyi időt kíván, hogy bármilyen kívánatos is az, a mai gyors változtatást követelő időben nem várhatjuk meg. A kis gazdák termelésének átszervezése különben sem segítene azokon a sínylődőkön, akiknek most semmi földjük nincs.

Átlag véve 2,800.000 kát. hold szántóföldön termelnek Magyarországon évente búzát, vidékenként és a gazdaságok nagysága szerint változó termésátlaggal. *A belső fogyasztás és vetőmag céljára kb. 2 millió hold búzatermése elegendő volna. A nemzet érdeke azt követeli ennél fogva, hogy ekkora területre szorítsuk vissza a búzatermelést* és a búzatermelés elől elvont kb. 800.000 kát. hold területet más célokra használjuk föl. S e ponton kapcsolódik össze a búzatermelés kérdése a telepítés ügyével.

A termelési terület csökkenésének terve nem új dolog, csak egy válfája a termelés megszorításának, aminek sok példáját sorakoztatja fel Milhoffer Sándor előbb említett könyvében. Utal nevezett Egyesült Államok volt földművelésügyi miniszterének Hydnek egy nyilatkozatára is, mely szerint „a búzakérdés csak úgy volna radikálisan rendezhető, ha mindenütt csak a belföldi szükséglet fedezésére termelnének”. Ez persze nem mindenütt lehetséges, Magyarországon azonban aránylag könnyen keresztül vihető dolog. Hyde idézett kijelentésére azok a nehézségek ösztönözték, mellyel az Egyesült Államok búzatermésének értékesítése jár. Óriási összegeket áldoz az Unió évenként a Farm Boárd útján a farmerek segélyezésére. Az Amerikai Egyesült Államok hihetetlen vagyon, mérhetetlen természeti kincsek és kiapadhatatlan segélyforrások birtokában aránylag könnyen bírja a harcot, mely a világpiacon a búza körül dúl, Csonka-Magyarország ellenben, mely képtelen elvállalt pénzügyi kötelezettségének megfelelni, melynek erőforrásait idegen államoknak juttatta a trianoni béke, melynek budgetje és ezzel kapcsolatban belső fogyasztó piaca évről-évre összébb zsugorodik, nem engedheti meg magának azt a luxust, hogy búza kivitelére időtlen-időig mindenféle úton-módon milliókat ráfizessen.

Kossuth Lajos a jobbágyság fölszabadítása érdekében megírott cikkében nemcsak arra hivatkozott, hogy ez által lehet elérni a nemzet egységét, hanem rámutatott egyúttal

azokra gazdasági előnyökre is, melyek ebből kifolyólag a nemességre, illetőleg a földbirtokos osztályra háramlának. Mi is most, mikor egy újabb földbirtokrendezést kívánunk, nemcsak szociális és politikai szempontból tekintjük ezt az ügyet, bár előttünk elsősorban ez az irányadó, mert a nemzet egységét csak így lehet megteremteni, hanem nézzük azt gazdasági szempontból is. Kutatjuk, hogy mi haszna volna ennek az országra nézve és mi haszonnal járna a földbirtokosokra gazdasági szempontból.

A mai gazdasági rendszert, mely a búzatermelés védelmében merül ki, nem bírja el az ország sokáig. A mostani gazdasági politikának áldozata nagyrészen iparunk és kereskedelmünk, ennek a következménye a folytonos leépítés és sorvadás, mely a gazdasági és társadalmi élet minden terén mutatkozik s mely az országot lassanként tönkre teszi. Bethlen István gróf Debrecenben tiltakozott az ellen, hogy Magyarországot parasztorzággá tegyék. Ha ma nyílt szemmel, főúri elfogultság nélkül néz körül az országban, akkor látni fogja, hogy ha a mai gazdasági rendszert tovább fenntartjuk, a világgazdasági viszonyok hatása alatt lassanként koldus-ország lesz a magyar Kánaánból. Ha ez a rendszer tovább tart, akkor a nyomor hullámai fogják nemsokára alámosni azokat a sziklákat, amelyeket ő, a felszínen mutatkozó rések betapasztásával igyekszik védeni a természeti erők nivelláló munkájától.

*

Emberileg érthető, hogyha azok, akiknek a régóta fennálló gazdasági és társadalmi rendszerek vagyont, állást és hatalmat biztosítottak, ezeket megakarják védeni, hogy azon igyekeznek, hogy az ő osztályuk szerzett előjogait megvédjék, de viszont oktan dolog szembe helyezkedni a kor szellemével, gátolni az evolúciót és halogatni az arra megérett ügyek síma, nyugodt elintézését.

Kossuth Lajos az örökváltságról írván a következőket mondja:

„Nézzük a sajátságos elemeket mik a magyart, itt az európai polgárisodás határvonalán a nyugati eszmétől mintegy elszigetelni látszottak és gondoljuk meg, mi verhet mélyebb gyökeret egy nemzet szívében, mint az ősök őséről öröklött Istenek; gondoljuk meg az elfoglalt ország fölosztásában személyesített nemzet családi viszonyokat, s az ázsiai jellemmel rokon ázsiai népszokásokat és emlékezzünk, mindezek dacára, miként kellett engednünk a kereszténységnek, a frank capitularék eszméinek, az alkotmányunkkal oly merőben ellenkező feudalismusnak, a boldogtalan ősiségnek, a reformációnak, az állandó hadsereg tartásnak, a földhözragadt szolgaság és földesúri önkényhatalom eltörlésének és a többi. És miután mindezt végig gondoltuk és meggondoltuk miként e szavak *személy szabadság és földszabadság* korunk hatalmas eszméje és megemlékeztünk miként a földnek fölszabadítása szabad

egyezés útján a világon sehol sehol egészen végbe nem ment, a kényszerítő törvényt sehol a világon ki nem kerülte: szívre kezünket uraim! hisszük-e, hogy mi kikerülhetjük?”

„Senki se áltassa magát a gondolattal, hogy a tulajdon sérthetetlenségének elve a kényszerített válságtól meg fog óvhatni. A rabszolgaság és a földhöz-ragadtság eltörlésének is a tulajdon sértetlenségét vetették mindig ellene; de ember keblében sokkal elevenebb a jog érzete, sokkal tisztábban ki van fejtve tudomány- és törvényhozásban a lényeges különbség, mely az örökké szent és sérthetetlen „magánjogi” tulajdont és a pusztán tényleges (positív) törvényen épülő s azért minduntalan tényleges törvény által rendezett „nyilvánjogi” tulajdoniul éles vonalban különválasztja, mintsem, hogy amannak örve alatt ennek körében oly intézedéseket, aminőket a jog az örök igazság és ezekkel „*in ultima ratio*” mindig egyező közérdek parancsolnak, visszautasítani lehetne.”

Kossuth ezen végtelen bölcsességtől sugárzó szavait is alkalmazni kell a mai kor eszméjére. A magántulajdonra vonatkozólag azonban meg kell jegyezni, hogy az élet, a tudomány és a gyakorlat már túlhaladta azt a fölfogást, hogy az örökké szent és sérthetetlen és elfogadta azt az elvet, hogy közérdekből a magántulajdon is módosítható, sőt meg is szüntethető. Erre a modern álláspontra helyezkedett a magyar törvényhozás is, amikor az 1921. évi XV. t.-c.-ben elrendelte a vagyonváltságot, még pedig a földtulajdonra nézve azzal, hogy azt az 1.000 holdon felüli földbirtokok után földben kell leróni. Ugyanezen elv alapján állítottak föl a földreform érdekében bizonyos jogi korlátozások. (A földbirtokrendezés a hitbizományokra is kiterjedt.) Az a körülmény pedig, hogy a magántulajdon sérthetetlensége is alárendeltetett a közérdeknek csak erősíti a köztulajdon (nyilvánjogi tulajdon) fogalma alá tartozó ingatlanok tekintetében elfoglalt álláspontját.

Magyarországon 3,285.755 kát. hold terjedelmű korlátolt forgalmú hirtok van. Ezek a korlátok nem az örökké szent és sérthetetlen magántulajdon alapján állanak fenn, hanem pusztán a tényleges törvényeken épültek föl s a mai kor szelleme ezen a közérdekkel nem egyező korlátoknak azonnali megszüntetését követeli.

A korlátolt földbirtokok között szerepelnek a hitbizományi birtokok 832.540 kát. holddal, mely területből 302.688 hold erdő, 6.620 hold nádas, 56.576 hold földadó alá nem esik s így 466.656 kát. hold áll mezőgazdasági művelés alatt. A közvélemény elsősorban a hitbizomány eltörlését kívánja. Eltörlését és nem átszervezését, vagy módosítását, mert ezen intézmény sérti a nemzet jogérzését.

A hitbizomány intézményének átszervezése, más formában, más alapon való fönntartása, kijátszása volna a nemzet akarátának s csak folytatását jelentené az ellenszenves előjog megszüntetésére irányuló küzdelemnek.

61 családnak a nemzet egyetemével szemben külön jogokat biztosít a hitbizomány intézménye s ezek között vannak osztrák családok, melyek semmiféle érdemet nem szereztek a haza körül 3 csak itt szerzett birtokaik révén lettek indigénák, vannak családok, melyekből a magyar szabadságharcok ellenségei és a muszkavezetők kerültek ki s többek között hitbizományt kapott Haynau Gyula báró, aki a bresciai hiéna nevet érdemelte ki a történelemben és réme volt a szabadságharc utáni időknek.

A hitbizomány eredetileg német intézmény, Németországból származott be hozzánk, de már megszüntették Németországban, továbbá Csehországban, Lengyelországban és Romániában, mely utóbbi államokba is Németországból lett importálva. A nemzetgyűlés 1923-ban utasította a kormányt, hogy a hitbizományok ügyében terjesszen elő törvényjavaslatot, 1925-ben gróf Bethlen István bejelentette a nemzetgyűlésnek, hogy a törvény előkészítő munka már folyamatban van, azóta is szóba került az ügy ismételen a képviselőházban, de érdemben nem történt semmi, legfőlebb a földbirtok rendezésével kapcsolatban az ingatlanok terjedelmében némi változás.

Az 50 holdon felüli *egyházi birtokok* együtt 915.231 kát. holdat tesznek ki, mely területből 278.954 hold erdő, 5.419 nádas, 71.979 hold földadó alá nem esik, a többi 558.879 hold mezőgazdasági művelés alatt áll. Az egyházi vagyonok kérdésével foglalkozni igen kényes dolog, mert az egyházak igen érzékenyek ebben a dologban. Rögtön készen van a vallási sérelem és felszínre kerülnek a felekezeti ügyek, holott nyilvánvaló, hogy a vallás és az egyházi vagyon két különálló dolog, melyeket csak a papság érdeke kapcsol össze. Dacára mindennek ki kell mondani, hogy az egyházi nagybirtokok manapság anakronizmust képeznek és útjában állnak a nemzet politikai és gazdasági fejlődésének. A róm. kath. egyházi vagyon kérdését véleményünk szerint úgy kellene rendezni, amint az Franciaországban megtörtént a pápák jóváhagyásával és analóg módon kellene rendezni a többi egyházak vagyoni *kérdését* is. Főpapjaink ez ellen nem emelhetnének kifogást, mert a magyar róm. kath. egyháznagyok sem lehetnek pápábbak a pápánál, a többi felekezetek vezetői pedig az ő egyházuk vagyona tekintetében nem kívánhatnának külön eljárást, mint amilyenben az ország legnagyobb felekezetének vagyoni ügyei részesülnek. Az alsóbb papságot a nagy egyházi birtokok fölosztása alig érintené. Vallási tekintetben pedig csak nyerhetne az egyház. A róm. kath. püspökök, egyik körülbelül 3 év előtt tartott értekezletükön kimondták, hogy „az egyházi vagyon a szegények öröksége”. Adják tehát át az államnak ezt az örökséget a szegény földmunkások letelepítésének céljára. Nyugodtak lehetnek, hogy azok a törpegazdaságok, amelyek ezen vagyon szétosztása folytán létesíthetők volnának sohasem fognak „az

egyéni gazdagodás eszközeivé elfajulni”, amitől ők féltik az egyházi birtokokat.

A 45 *kincstári nagy birtok* összterülete 234.576 kát. hold, amelyből 120.100 hold erdő, 213 nádas, és 13.002 földadó alá nem eső terület. Mezőgazdasági művelés alatt 101.260 hold áll. Bár kétségtelen, hogy ezen földbirtokok is akadályozzák a kis gazdaságok keletkezését és azok kezelése nem mindenütt gazdaságos, mégis kívánatosnak látszik egyes kincstári földbirtokoknak fönntartása, mintagazdaságok céljaira, a többi, a nagyobbik rész mindenesetre fölosztandó volna, még pedig annál is inkább, mert ez irányban már az 1872-ik országgyűlés is intézkedett. Ugyanez áll *a vallás és tanulmányi alap* birtokaira is.

A telepítést kívánja *a közbirtokossági és községi földek* tekintélyes része is, mely utóbbiakból kerül ki az ország legrosszabbul megművelt földjeinek hatalmas területe. Erre a legjellemzőbb az, hogy a korlátolt forgalmú birtokok összesen 487.775 kát. holdat kitevő földadó alá nem eső területéből 220.670 hold községi birtok. Ennek a földterületnek nagyrésze már régen termő földdé lett volna átalakítható.

Utoljára meg kell emlékeznünk *a részvénytársasági földbirtokokról*, amelyek a korlátolt forgalmú földbirtokok egy új típusát képezik. Ennek a tulajdonjogi formának megszüntetése, illetőleg korlátozása közérdek. A részvénytársasági földbirtokok a kereskedelmi törvény 63. §-ának félreértése folytán létesülhettek, mely szerint a kereskedelmi társaságok „ingatlan javakra tulajdont s egyéb jogokat szerezhetnek”. A kereskedelmi törvény célja és rendeltetése az, hogy azon élő és jogi személyeknek ipari és kereskedelmi üzletvitelét szabályozza, akikre illetőleg amelyekre vonatkozólag intézkedéseket tartalmaz. A részvénytársaság kereskedelmi társaság, mely cégjegyzésre köteles s evégből iparigazolványt kell beszereznie és csak azt a tevékenységet fejtheti ki, amelyre iparigazolványa, illetőleg annak alapján eszközölt cégjegyzése feljogosítja. Az iparhatóságok azonban csak ipari és kereskedelmi foglalkozásokra adhatnak kiengedélyeket, az ipartörvény korlátái között s így a cégjegyzés is csak ipari és kereskedelmi üzemre szólhat. A mezőgazdasági foglalkozás nem esik az ipar- és kereskedelmi törvények rendelkezései alá, arra iparigazolványt kiadni és azt cégjegyezni nem lehet, amiből következik, hogy kereskedelmi társaságok ezek között a részvénytársaság, melyeknek csak kereskedelmi- és ipartörvény ad létet mezőgazdasági foglalkozást nem üzhetnek, magánszemély mezőgazdasági tevékenységére pedig a kereskedelmi törvény rendelkezései nem irányadók. Kereskedelmi társaság ingatlantulajdont szerezhet, oly célból, hogy azon, vagy azzal ipart, illetőleg kereskedést folytasson, de földbirtokot oly célból, hogy azon akár közvetlenül, akár közvetve gazdálkodjék nem vehet birtokba. Ez ellenkezik az ipar- és kereskedelmi törvények szellemével és tételes rendelkezéseivel. Élő személyek

a törvény korlátain belül bármilyen foglalkozást űzhetnek, a kereskedelmi törvény rendelkezései alapján létesült jogi személyek ellenben csak azzal foglalkozhatnak, amire azokat iparigazolványuk, vagy engedélyük följogosítja. Részvénytársaságok törvényellenes mezőgazdasági tevékenységét ennél fogva meg kell akadályozni, még pedig annál inkább, mert a részvénytársasági birtokok keletkezésének és folytonos szaporodásának ez a működés ad alapot és lehetőséget, az a körülmény pedig, hogy a részvénytársaságok földbirtokai szám- és kiterjedés tekintetében folyton növekednek, veszélyt rejt magában a földbirtokmegoszlás szempontjából. Jelenleg már 245 részvénytársasági földbirtok létezik, melyek összesen 137.511 kát. hold területtel bírnak, vagyis körülbelül annyival, amennyit a vallás és tanulmányi alapok összesen kitesznek és kétszerannyival, amennyit az egyházak — a róm. kath. egyház kivételével — tulajdonuknak mondhatnak.

Kállay Miklós földművelésügyi miniszter legutóbb, a költségvetés tárgyalása alkalmával tartott beszédében azt a kijelentést tette, hogy telepítés céljára elsősorban azokat a földbirtokokat tartja igénybevehetőeknek, amelyek pénzüzetek kezén vannak. Részünkről ezt az „igénybevevést” nagyon veszedelmes dolognak tartjuk és azt hisszük, hogy az elsősorban nem a telepítés, hanem a pénzüzetek érdekeit szolgálná. Véleményünk szerint a kívánt célt jobban és gyorsabban lehetne elérni azzal, hogy a pénzüzeteket eltiltanák a mezőgazdasági foglalkozástól, ami túlhaladja az ő törvényes működési körüket.

Ha ez az elv a pénzüzetekkel és részvénytársaságokkal szemben érvényre jutna, akkor azok maguk igyekeznének földbirtokaiktól, akár telepítés útján is szabadulni. A hitel kérdését az ilyen eljárás nem tángálná különösen, mert a pénzüzeteknek megmaradna a tulajdonszerzési joguk, csak éppen kénytelenek volnának a saját érdekükben a szerzett földbirtokokon mielőbb túladni, evégett esetleg a telepítéseket elősegíteni. Hasznuk volna ellenben a földbirtokok jelenlegi tulajdonosainak, mert velük szemben az eddiginél is nagyobb mértékben elnézőbbek volnának a jövőben a pénzüzetek.

A korlátolt forgalom előjogának, illetőleg e téren mutatózó visszasságoknak megszüntetése semmiképpen sem jelentené a vagyon elkobzását, vagy azon köztulajdon jellegével bíró földbirtokok haszonélvezőinek megkárosítását, akik azokat birtokolják. Nem jelentené azt sem, hogy a korlátolt forgalmú földbirtokok bármely kategóriájába tartozó összes terület az erre igényt tartó szegény őstermelők között minden gazdasági, pénzügyi és kulturális szempont tekintetbevétele nélkül szétosztásra kerüljön. Hiszen ezen területek nagyobb része telepítés céljára nem is alkalmas. De magában rejtje a kívánt intézkedés, minden esetre azt a gondolatot, hogy a korlátolt for-

galom előjogának megszüntetésével egyidejűleg a kormányzat megfelelő módon és eszközökkel hasson oda, hogy a felszabaldult területek azon körülbelül 2 millió holdnyi részéből, mely a telepítés céljára alkalmas, több százezer hold jusson azonnal e célra és osztassék szét a legrövidebb idő alatt, hogy továbbá intézkedjék oly irányba is, hogy a jelenleg korlátolt forgalmú földbirtokoknak mindazon területe, mely telepítésre alkalmas, és melynek osztatlan fönmaradása gazdasági okokból nem okvetlenül szükséges, belátható időn belül szétoztásra kerüljön, mindaddig, míg minden erre irányuló igény kielégítést nem nyert. Az igény elbírálásánál irányadó elv csak az lehet, hogy minden magyar honpolgárnak joga van olyan kis darab földre, amelyen otthonát megteremtheti és a maga és családja fönntartására szükséges mezőgazdasági terményeket termesztheti. Joga van erre a falusi és városi embernek egyaránt. Kivétel ez alól csak az lehet, aki valamely cselekedete által érdemtelenné vált. *Mikor a köztulajdonnak minősíthető földbirtokok megosztásáról van szó, akkor járjunk el radikálisan, hogy legalább e téren megszüntessük azt az elégületlenséget és keserűséget, mely népünk nagyrészének léikében felhalmozódott.* Ezt különben nemcsak a nemzet egységének megteremtése érdekében szükséges, hanem érdeke jórészt azoknak is, akik, most a köztulajdon jellegű földeket birtokolják, mert ezeknek a földbirtokoknak nagy része olyan rosszul lesz megművelve, hogy hasznot igen keveset hoz.

Kossuth Lajos az örökváltságról írva azt mondja: „Lehet hogy azon érdek, melyről írva van, miképpen sem okulni nem akar, sem felejtteni nem tud, a világerővel ható szabad föld kiáltásra még évekig palástoló lépésekkel fog felelni; lehet, hogy még nem egészen éltük le az időt, melynek kénytelenség elleni harcát Nagy Pál ama gyermekekhez hasonlító, kik a fölböszült tenger árjait egy ív papírossal megakasztani, a várost borító lángokat egy gyűszűnyi vízzel kioltani, a hatalmasok várait porbarázó földingást egy földbevert szöggel megállítani, a tölgyeket döntő orkánt hálóval fölfogni akarják; ám legyen így, mi lesz a következése? Minden országgyűlésen egy-egy úrbéri törvénycikk pótlék s minden törvénypótlékban egy-egy kis koncesszió, ma csirke-, tojás-, báránydézsmá, ugarkilenced, holnap más valami, amivel a jobbágyon segítve nincs a földesúrnak pedig tetemes anyagi kárt tettünk; végtére mégis csak elkövetkezik az örökváltság szentségtelen kénytelensége; de mikorára rá kerül a sor az aprólékos koncessziócskák már úgy megnyirbálták a dolgot, hogy alig lesz még mit megváltani.

Szívleljük meg a Kossuth itt idézett szavaiban rejlő gondolatot a köztulajdon jellegével bíró földbirtokok haszonélvezői most, amikor a földmegosztás ideje elérkezett.

A kormányzat részéről a korlátolt forgalmú földbirtokok fölosztása céljából azok különböző kategóriáinak meg-

felelőleg különböző törvényes intézkedésekre volna szükség.

A régi nemzetgazdasági elveket valló tudósok és államférfiak, de különösen a nagy vagyonnal bíró és rendelkező emberek bizonyára perhorreszkálni fogják a vagyonok nivellálására irányuló törekvéseket; ez épp oly természetes dolog, mint amilyen természetszerűleg önként fejlődik ki az életszükségekből a vagyon nivellálásának vágya és irányzata. Ezek az urak azonban a világháború kezdete óta napjainkig nagyon gyakran tévedtek és csalódtak, ebből azonban nem vonták le magukra nézve a következményeket.

A világháborúról azt hirdették, hogy az nem tarthat tovább 6 hónapnál pénzügyi okokból s eltartott 4 évig s a pénzügyi nehézségektől eltarthatott volna még tovább is. Tévedtek. Az arany-fontra, a dollárra esküdtek és csalódtak. A német márka megtartotta vásárló erejét, holott aranyfedezete már alig van: ez meglepetés számukra. Most a sok pénzügyi manipulációtól nem látják azt a vagyonnivellálási folyamatot, amely az Egyesült Államokban, Angliában, Németországban és szerteszét az egész világban tényleg lejátszódik. A tőkegyűjtéstől, a tőkegyűjtés védelmétől várják a haza sorsának jobbrafordulását: akkor nagyon sokáig kellene várnunk. Ők a nemzet jólétét csak pénzügyi szemüvegen át nézik s egyáltalán nem tulajdonítanak súlyt a szociális szempontnak, pedig ezen fölfordulhat minden, még a leghatalmasabb bankrendszer is. A vagyongyűjtési tendenciával szemben a nemzet túlnyomó részének az a nézete, hogy akkor, amikor a nép nyomorog egyeseknek s a nép egy csekélyke rétegének nem illik és nem szabad gazdagodni, hanem ellenkezőleg a gazdagoknak kell áldozniok a haza oltárán.

Szerencsére ennek a gondolkodásnak nemcsak a nemzet alsó rétegeiben vannak hívei, hanem felső osztályokban is akadnak fölvilágosodott harcosai. Gróf Dessewffy Tivadar például a Pesti Napló f. évi április hó 22-én megjelent számának „A magyar arisztokrácia kettős válsága” című cikkében írja e sorokat: „A múltban a magyar arisztokrácia sohasem rettent vissza áldozatoktól — sem vér — sem anyagi áldozatoktól s nyilván most sem fog visszariadni sorstársának jogos igényeit kielégítő, nemzeti, kulturális és gazdasági szempontból egyaránt fontos reformok elől. Ez a reform elsősorban: az új földbirtokreform és a célravezető telepítés megvalósítása.” Gróf Dessewffy Tivadar nyílt szemmel nézi a világeseményeket s megállapítja, hogy „egyszerre égetően szükséges lett az egyes ember és az egyes osztályok átcsoportosításának gondolata”. S kívánja, hogy a régi arisztokrácia vegyen részt az új problémák megoldásában. „Arany hidat kell építeni az egymástól eltávolodott nemzeti rétegek között. Aranyhidat, amely igazán aranyból van, tehát aranyba kerül.” Reméljük, hogy a nemes gróf ezen magasztos szavai követőkre fognak találni nemcsak a magas arisztokrácia soraiban, hanem a hazafias

főpapság között is s hogy azok a reformok, amelyeket a kor eszméje sürgősen megkíván közös akarattal, nyugodtan, méltóságteljesen megvalósíthatók lesznek.

A magyar nép sohasem volt méltatlan azokra az áldozatokra, melyeket nagy emberei és vezető osztályai a nemzet érdekében meghoztak, mert mindig mélységes hálával, őszinte tisztelettel és meleg szeretettel övezte hőseit és jótevőit. A vagyontól és családi összeköttetésektől eltekintve a történelmi név egymagában egyengette az utat azok leszármazottainak a politikai, társadalmi és gazdasági életben. Minden csoportosulás, egyesülés és vállalkozás élére lehetőleg egy-egy történelmi név viselőjét állították eddig, mert ez maga is elegendő volt a bizalom felkeltésére a nép széles rétegeiben s bizonyos, az, hogy ha az arisztokrácia tagjai a múlt nagyjainak példáját követve fognak haladni életpályájukon és a kor eszméjének diadalra jutását elő fogják segíteni, úgy, ők és utódaik a megváltozott körülmények között a jövőben is helyt fognak találni a nemzet új elit vezérkarában.

*

Az 1848. évi IX. t. c. „a kényszerítő törvény”, mely megszüntette a robotot, a dézsmát és a földesurakat megillető pénzbeli szolgáltatásokat, ezek kármentesítését „a nemzeti közbecsület védpajzsa alá helyezte”, az 1848. évi XII. t. c. pedig az úrbéri megszüntetett magán földesúri javadalmakat államadóssággá változtatta át. A bekövetkezett zavaros idők azonban ezen törvények rendelkezésének végrehajtását megakadályozták s ennél fogva a kármentesítésre csak 1853-ban került a sor, amikor is azt a március hó 2-án kiadott császári nyiltparancs szabályozta. A kárpótlás kamatozó, sorsolás alá eső kötvényekkel történt. Ha ma a nincsteleneket földhöz akarjuk juttatni, akkor is csak az állam adhat az elvesztett ingatlanokért kárpótlást.

Az értékmegállapításnál pedig nemcsak a hozadék, hanem a cél, melyre a hozadék fölhasználtatott figyelembe veendő. Véleményünk szerint ugyanis közvagyonból és közpénzekből senki — még a hercegprímás sem kaphat nagyobb jövedelmet, mint az ország miniszterelnöke és minden tisztességgel csak a megfelelő rangsorban levő állami alkalmazott fizetésével azonos jövedelem járhat. Kötvényeket csak az igénybe vett magántulajdon jellegű földbirtokokért lehet kiszolgáltatni. A kötvényekkel kifizethetné azonban az állam az igénybe vett köztulajdon jellegű földeket terhelő adósságokat és ugyancsak így fölhasználhatná az államtól kártérítés céljából kapott kötvényeket a földbirtokosok az esetleg nekik meghagyott birtokterületek adósságmentesítésére.

A kötvények amortizációs kamatját legföljebb 4%-ban kellene megállapítani s ezzel egyidejűleg intézkedni kellene oly irányban, hogy a földbirtokokat jelenleg terhelő összes jelzálogos kölcsönök kamatlába a kölcsönök legfölebb 40 évi amor-

tizációja mellett legfőlebb 4% lehet és a jövőben se terhelhetők azok meg annál magasabb kamatlábú adósságokkal. Ennek az intézkedésnek indoklásául szolgálhat az, hogy egy értékének megfelelőleg megterhelt földbirtok 4%-nál nagyobb kamatterhet nem bír el, az pedig, hogy a kamat tegye tönkre a földbirtokost, ellenkezik közérdekkel, de nem kívánatos a hitelezők szempontjából sem. A hitel szempontjából ez az intézkedés a jelenlegi viszonyok között nem bír nagy jelentőséggel, mert hitelt a földbirtokos tulajdonára ma alig kaphat. A földbirtokok kamattterheinek rendezése alapján véve nem tartozik ezen mű keretébe s ezért ezzel a témával részletesebben nem is foglalkozunk. Hogy egyáltalán szóvá tettük e tárgyat annak az oka az, hogy ebben a tekintetben az egyenlő elbánás elve teljesen jogosult s ha az állam az általa megváltott földbirtokokért adott kötvények után nem fizet 4%-nál több amortizációs kamatot, akkor a földbirtokosok általában igényt tarthatnak a szóban levő intézkedésre.

Az, hogy milyen földterület volna jelenleg elégséges a jelentkező igények kielégítésére előzetesen nehezen volna megállapítható. Valószínű, hogy az igénylők száma a földmegosztás folyamata alatt is szaporodni fog s így ezt a tételt sem lehet összeírás útján biztosan konstatálni, de nagyon változik a számítások alapja aszerint, hogy milyen fekvésű és minőségű földek kerülnek kiosztásra. *Bizonyos csak az, hogy egyszer radikálisan kell ezt az ügyet elintézni, úgy, hogy minden földet igénylő hozzájuthasson egy az existenciáját biztosító törpe birtokhoz, s hogy ezentúl is gondoskodni kell a közérdek és lehetőség határain belül a jelentkező földéhség csillapításáról.* Ez azonban már nem lesz nehéz feladat, mert ha mesterséges korlátok nem fogják megakadályozni, a földmegosztás folyamata együtt fog haladni az igénylés természetes haladásával.

Az államot az újabb nagyobb szabású földmegosztási műveletek nem sújtánák elviselhetetlen teherrel.

Sőt nem volna megoldhatatlan feladat, az állam részére az sem, hogy elvállalná az összes 5 holdon aluli törpebirtokok adósságait és kifizetné azokat kötvényekkel, továbbá fölmentené az 5 holdig terjedő birtokkal rendelkező kisgazdákat földjük és kis, mondjuk 100 négyszögméteres alapterülettel bíró földszintes házuk és ehhez tartozó korlátolt nagyságú udvaruk után fizetendő mindennemű közvetlen adók és közterhek alól. A legszegényebb néposztály terheit vállalná ezzel az állam magára, azokat a terheket, amelyeknek a behajtása képezi most az államnak legszomorúbb tevékenységét. És biztosítani lehetne ezen legalsóbb népréteg megélhetését azzal, hogy a szóban levő kis családi házra, annak berendezésére, továbbá 5 holdig terjedő földre, annak terményeire és a föld megműveléséhez szükséges szerszámokra és eszközökre, végül a család megélhetésére szükséges állatállományra nézve min-

dennemű tartozás végrehajtása eltiltatnék. Ez volna a legideálisabb homestead. A létminimum biztosítása az őstermelők részére. Csak egy tartozásra nézve kellene kivételt tenni s ez a telepítéssel járó költség, mert enélkül az lehetlenné válna.

*

Az új földbirtokrendezési, illetőleg telepítési munkálatoznál oda kell törekednünk, hogy az lehetőleg tökéletes emberi mű legyen. Szem előtt kell tartanunk azokat a tanulságokat, melyeket nálunk szereztünk az előző földbirtokrendezésnél s figyelemmel kell lenni a külföldi példákra és eredményekre is. Az esetleg eddig elkövetett hibákat is jóvá kell tennünk az adott alkalommal. Nem szabad elfelejtenünk, hogy az *új földbirtok megosztás elsősorban szociális szempontból kell megtörténnie s hogy azzal kapcsolatban a jelenlegi mezőgazdasági művelési rendszert is át kell szervezni*. A gabona termeléstől gazdasági ágak művelésére kell áterelnünk népünket s ezen gazdasági foglalkozásokhoz abból a célból, hogy egy-egy család megélhetését biztosítsa, sokkal kisebb földterületre van szükség, mint amennyit a gabonatermelés igényel. El kell vetni azt a frázist, hogy a magyar gazda csak a maga által termelt búzából készült kenyeret akarja fogyasztani. Hiszen most is van sok ezernyi kisgazdánk, aki nem vet búzát, rozsot, hanem szőlészetből, gyümölcsstermelésből, kertészkedésből és egyéb gazdasági ágak műveléséből tartja fenn magát. Ezeknek a számát kell sokszorosára fölszaporítani. Nagyon szép dolog volna a földbirtokrendezéssel 20—40 holdas gazdaságok létesítése, csak hogy akkor semmiképpen, még a 100 holdas földbirtokok fölosztása esetében se lehetne a földigénylőket kielégíteni. Azok, akik a törpebirtokok létesítését mindenképpen ellenzik és ósdi gazdasági okokra hivatkozva csak nagyobb kisgazdaságok alkotása mellett kardoskodnak vagy nincsenek tudatában a szociális szükségeknek, vagy csak *elakarják gáncsolni az újabb földmegosztási terveket, azzal, hogy lehetetlen kívánságokat hangoztatnak*.

Azokkal, kik a mezőgazdasági művelésre alkalmas területnek 10 holdnál kisebb részekre való megosztását ellenzik, szükségesnek tartjuk utalni a következőkre. A városi lakosság illetve munkásság földigényeinek kielégítése a lakóhely közelében fekvő 300—400 négyszögöles parcellák kiosztásával elérhető. Ezt nemcsak számtalan külföldi példa, hanem a székesfőváros által a közelmúltban létesített ilyenmű telep is igazolja. Tudvalevő dolog az is, hogy 1 hold konyha, vagy virágkertészlet megmunkálása egy család teljes munkaerejét igénybe veszi. Mahács Mátyásnak a m. kir. földművelésügyi minisztérium megbízásából írt „Gyümölcsstermesztés és értékesítés” című művét forgatva a következő adatokra találunk; egy hold almagyümölcsös várható tiszta hozadéka

1. csomagolatlanul, helyben eladott alma után	
átlag évi	583.24 P
2. csomagolva, csomagoló helyiségből eladott	
alma után átlag évi	1.471.41 P
Egy hold körtegyümölcsös tiszta hozadéka:	
1. a csomagolatlanul, helyben eladott körte után	
átlag évi	703.54 P
2. csomagolva, csomagoló helyiségből eladott	
Egy hold szilvagyümölcs hozadéka átlag évi	468.46 P
Cseresznye hozadéka átlag évi	471.69 P
Egy hold meggygyümölcsös hozadéka átlag évi	1.341.77 P
Egy hold őszibarackgyümölcsös hozadéka átlag	
évi	1.903.75 P
Egy hold kajszibarackgyümölcsös hozadéka átlag	
évi	1.238.64 P
400 négyszögöl köszmétételep hozadéka 1 évre	388.— P
400 négyszögöl málnatelep hozadéka 1 évre	230.— P
400 négyszögöl szamócatelep hozadéka 1 évre	258.50 P

A gyümölcsfák természetesen csak néhány évvel ültetésük után kezdenek jövedelmezni és ismét néhány év múlva érik el teljes termőképességük és jövedelmezőségük határát. Ezzel a körülménnyel a telepítéseknel számolni kell.

Mahács Mátyás számításainál a mostani nagybani piaci árakat vette alapul. Lehet, hogy ezek a termelés jelentékeny fokozása esetén erősen vissza fognak esni: ezzel szemben azonban tekintetbe veendő az, hogy a gyümölcsösök telepítési és kezelési költségeinek kiszámításánál mindig fölsorolja a munkaszükséglettel járó kiadásokat, amelyek elesnek, hogyha a termelő családjával maga végzi el a munkákat és fölsorolja a költségek között az adókat, amortizációkat és egyéb általános költségeket is.

Vass József nyug. miniszter egy művében, melyben háromfityenésztségi telepek létesítését propagálja e célra alapos tanulmányok után 7 holdas farmokat vesz számításba.

Mindezekkel, de még számtalan más adattal és ténnyel igazolni lehet azt, hogy azok a számítások, melyek szerint egy gazdának csak 10—40 holdig terjedő birtokon lehet boldogulni, helytelenek és akkor, amikor a földtulajdont szociális szempontból akarjuk rendezni és az ország jól felfogott érdekében a mezőgazdasági rendszerünket meg akarjuk változtatni, figyelembe nem vehetők. Azok, akik a törpebirtokoknál nagyobb területen kívánnak gazdálkodni ne az állami földbirtokrendezéstől várják vágyaik beteljesedését, hanem használják föl azon alkalmakat, amikor nagybirtokosok földbirtokaikat a gazdasági szempontokra való különös figyelemmel maguk fogják fölosztani és értékesíteni az azok megművelésére képes egyének között.

Hogy ebben a tekintetben nem reménytelen a helyzet, annak illusztrálására utalok gróf Hadik Barkóczy Endrének a napokban megjelent nyilatkozatára, mely szerint ő kidolgozott egy telepítési tervezetet, mely elsősorban az eladósodott nagybirtokok igénybevételével kívánja megoldani a magyar nincstelenek és törpebirtokosok földhöz juttatásának kérdését és e célból bérlőszövetkezetek alakítását javasolja. A hazafias szellemből fakadó elgondolás a gazdasági szempontokra nagy súlyt helyez s az ellen csak egy észrevétel tehető, az t. i. hogy a tulajdonjog átruházását a nagyon messze jövőben helyezi kilátásba. Csak 28 évi bérlési idő lejártá után. Ezt a nagy időt azok közül, akik most az egy életen át tartó nehéz munkára vállalkoznának csak igen kevesen érnék meg s úgy vélem, hogy nem túlságosan csábító, ambicionáló gondolat manapság az egyes emberre az, hogy csak az utódok számára fáradjon s ő maga ne lehessen egész életében a maga ura. Azt hiszem a tervezetet e részben revízió alá kellene venni.

Remélhető, hogy az ország nagybirtokosai közül sokan elfogadják gróf Hadik-Barkóczy Endre életrevaló tervét és követik az ő példáját, de az a hazafias akció, mely a gazdasági szempontok teljes figyelembevételével óhajtja a telepítés kérdését megoldani éppúgy mint 1841-ben Bezeredy István a jobbagyság fölszabadítását a nemesség érdekeinek minden sérelme nélkül kívánta keresztülvinni, mondom ez az akció nem állhatja az útját azon nagyszabású működésnek, amelyet a nemzet egységének megteremtése céljából az államnak kell végrehajtani a fönnforgó jogos szociális követelmények kielégítése végett.

100.000 hold föld, amit a földművelésügyi miniszter megszerezhetőnek vél a telepítés céljaira, egyáltalán nem elegendő a bajok orvoslására, annyival legfeljebb meg lehet indítani a műveletet. Hiszen százezrek nyomorognak az országban és várnak sürgős segílyt. A kormány tervezetének végrehajtása, amennyiben erre sor kerül, előreláthatólag évek hosszú sorát veszi majd igénybe. Hosszú tárgyalásokra, tervezgetésekre van kilátás és csekély anyagi erő áll rendelkezésre. Jó, ha 10 év alatt megvalósul ez a tervezett telepítés, melynél a gazdasági szempontok lesznek irányadók s így egy kb. 10.000 gazda telepítését teszik lehetővé.

Életképtelen tervezet ez, nem fog tudni ellenállni a szociális bajok nyomásának. Darányi Ignác idejében kitűnő dolog lett volna. Ma százezrek megélhetésének biztosításáról van szó s e föladatot sürgősen meg kell kezdeni és néhány éven belül végre kell hajtani. Ide radikális intézkedések kellene s nem pepecselések.

*

A földosztás egymagában még nem jelent telepítést, de előfeltétele annak a munkának melynek egy további fontos tényezője az ember. A telepes akarata és ereje. Az embert,

mint telepítési tényezőt nem méltatják eléggé azok, akik a telepítés kérdésével foglalkoznak. Pedig az ember elhatározása és munkája csodákat tud művelni. Csak gondoljunk azokra a hősökre, akik Amerika földjét az európai civilizációnak meghódították: fegyverrel és véres verejtékkel. Mily csekély eszközökkel indultak útnak s milyen bámulatos eredményeket értek el!

Szerencsére az az emberanyag, mely nálunk telepítésre vár elsőrendűnek mondható. A magyar ember jóeszű, tanulékony, kitartó és igénytelen. Gondoljunk csak arató munkásainkra, kik kora hajnaltól késő estig fáradhatatlanul dolgoznak és kubikusainkra, kiknek messze földön nincsen párjuk.

A mi telepeseinket nem bocsájthatjuk úgy útnak, mint ahogy az angol puritánok elindultak a maguk erejéből új hazát alapítani, de bizonyos, hogy sok nélkülözés és sok fáradtság vár azokra a nincstelen magyarokra is, akik arra vállalkoznak, hogy itt szülőföldjükön maguknak és családjuknak otthont alapítsanak és megélhetésüket biztosítják. Makacs elszántság, sok remény és erős hit kell ehhez. Ezen érzéseket kell tehát a telepésekben fölkelteni és ápolni. *A telepítés honmentő munka, biztosítása a mi népünk kultúrájának és fejlődésének és a magyar állam fennállásának.* A nemzet árulója az, aki ezt a munkát akadályozza, lebecsüli, vagy érzéketlen az iránt s mint honárulóval kell azzal elbánni. Az egész nemzetnek egész odaadással kell azt elősegíteni és a települőnek érezni kell a magyar nemzet szívének egész melegét s a magyar állam teljes jóindulatát, amikor elindul nagy munkájára. Azzal a szeretettel, féltéssel és bizalommal kell őket útnak ereszteni, amellyel öveztük lelkes, hős katonáinkat, mikor hadba vonultak. Csak úgy érhetünk el sikert, de így biztos is a siker, mert az a föld, melynek meghódítására a telepések kiindulnak nem ellenségünk, hanem szerető édesanyánk, mely táplálja az ő gyermekeit.

A telepesnek házat kell építeni az ő földjén s ehhez anyagokra és eszközökre van szüksége, de eszközökre van szüksége a föld műveléséhez is és jószágra. Különböző instrukciókra, aszerint, hogy milyen mezőgazdasági ágat szándékozik a telepes művelni. Fönn kell tudni tartani magát addig is, amíg a neki juttatott föld terményeiből meg tud élni. Ehhez pedig pénz kell. Honnan vegyük? Nehéz kérdés, ezen szokott minden tervezés megdőlni. A telepítés ügyének azonban nem szabad elbukni, mert ez a magyar nemzet jelenének és jövőjének a föltétele.

Mindenek előtt tudnunk kellene azt, hogy mennyi pénzre volna szükség a nagyszabású telepítés céljára. Pontosan azt nem lehet előre megállapítani, de megközelítőleg lehetségesnek tartjuk jólehet hipotézisekből kell kiindulni. Véleményünk szerint kb. 300.000 ember letelepülését kellene néhány év alatt lehetővé tenni, hogy a fönnforgó nyomort megszűn-

tessük s a hamu alatt parázsló szenvedélyeket lehűtsük. A nincstelen őstermelőknek a száma most körülbelül annyit tesz ki s ezekhez járlna még a fölosztandó területen jelenleg alkalmazott gazdasági cselédség s a városi lakosságnak eredetileg őstermelő és a falura visszakivánczó része. A szükséges földterületet pedig 1 millió kát. holdban véljük megállapíthatónak. Ebből a települők kisebb-nagyobb részt kapnának aszerint, hogy milyen minőségű a föld, melyet birtokba vehetnek, hogy milyen mezőgazdasági ág művelésére vállalkoznak s hogy hol fekszik a kiosztott föld. A városok, folyóvizek és vasutak mellett letelepülők, akik kertészettel és gyümölcsstermeléssel inkább foglalkozhatnak, mint a távolabbi lakók, mert gyorsan romló áruikat könnyen hozhatják piacra, az átlagnál csak kisebb földterületre tarthanak igényt.

Egy-egy ház fölépítésére s az egyes gazdaságok megfelelő berendezésére 2000—3000 pengőre volna szükség, átlagban 2.500 pengőre. Ezekkel a kérdésekkel részletesen foglalkozni nem tartozik ezen írás keretébe s ezért a fölvetett adatok helyességét igazolni meg se próbáljuk. Csak utalunk a legutóbbi földbirtokrendezéssel kapcsolatos pénzügyi műveletek hivatalos adataira, melyeket Konkoly-Thege Gyula dr. a Magyar Statisztikai Szemle 1933. évi október havi számában, „A magyar föld jelzálogos terhei az 1932-ös év végén” című művében adott közre. Eszerint a földbirtokrendezés pénzügyi lebonyolítására alakult szövetkezet, a Lebosz 297.700 gazdának adott kölcsön összesen 304.3 millió pengőt. Egy adósra átlag 1.022 pengő kölcsön jutott, egy kat. holdra pedig 615 pengő. A kölcsönök összesen 494.9 ezer kat. holdra lettek bekebelezve.

Nézetünk szerint az új telepítésnél minden egyes telepesnek 500 pengővel kellene telepének létesítéséhez hozzájárulni. Erre nemcsak a telepítési költségek előteremtése céljából volna szükség, hanem sokkal inkább lelki okokból. Szükségesnek véljük ugyanis azt, hogy a telepes az első perctől fogva anyagi hozzájárulással érdekelve legyen az ő jólétét célzó ügyben, mert különben megeshetnék az a dolog, hogy egyes telepes az első nehézség láttára ott hagyná a neki juttatott földet s távozásával kárt okozna. Rossz példa volna ez s megbontaná a telepítésnél szükséges fegyelmet. Valószínűleg nem sokan lesznek a földigénylők között, akik ezen megkívánt összeggel azonnal rendelkeznek, de föltehető, hogy akad köztük annyi, hogy települési munkálat nagyobb arányban megindulhat. E tekintetben számítani lehet a városokba bevándorolt munkásokra, elsősorban a volt őstermelőkre, akik a lakóhelyük közelében óhajtanak egy darabka földet szerezni, hogy azon otthon alapítsanak s onnan járjanak be a városba dolgozni, ha ott munkát kapnak. A másod- és harmadszülött fiukat is támogatnák az apák települési óhajuk teljesedésében.

Az 500 pengő szükséges takarékosagra és gyűjtésre ösz-

tönözné a fiatalságot, mely önállóságra törekszik, házasodni és otthon alapítani kíván.

A szükséges pénz megszerzéséhez alkalmat nyújthatna az állam hasznothajtó közmunkák elrendelésével. Ilyenek volnának az utak építése, erdősítés, futóhomok lekötés, vízlecsapolás és egyéb munkálatok. Ez szolgálhatna alkalmul munkásosztagok fölállítására, melynek tagjai 1—2 évi szolgálat után 500 pengő jutalomban részesülnének.

A pénzügyi művelet alapja azonban az 1 millió hold föld volna, melyet az állam a telepítés céljára megszerezne és rendelkezésre bocsájtana. Egy millió föld Európa szívében óriási érték egymagában, de ezen területnek értéke a telepítés folyamán és azzal aránylagosan folyton növekedne. Ha ez az 1 millió hold föld ma felszerelések nélkül megér 300 millió pengőt, úgy néhány év múlva, amikor azon 300.000 telep létesült, házzal, gazdasági eszközökkel felszerelve és megfelelőleg művelve megér majd 3—4 milliárdot. S ehhez a föld megszerzésén kívül csak kb. 700 millió pengőre volna szükség. Nem egyszerre, hanem több éves köulbelül 100 milliós részletekben. A pénzügyi nehézségek leküzdéséhez elsősorban az volna szükséges, hogy a telepítésre szánt egész területet az állam a lehető legrövidebb időn belül egyszerre szerezzék meg és bocsássa egy a telepítés kivitelére létesítendő intézmény — nevezzük Telepítési Intézetnek — rendelkezésére, mert csak ez esetben nyújt az alapot nagyszabású pénzügyi műveletre. A szakértők vezetése alatt álló Telepítési Intézet az altruisztikus pénzintézetek és a Nemzeti Bank bevonásával gondoskodnék a szükséges pénz előteremtéséről. Esetleg egy kis látszólagos infláció útján, mert hiszen, mint Csizmadia Sándor, az Alföldi Pénzügyintézet r. t. vezérigazgatója az „Infláció iszony” című művében megállapítja „rendes, szabályszerű hitelműveletek útján forgalomba került bankjegyekből még akarva sem lehet inflációt csinálni.” A Nemzeti Bank által kibocsájtott bankjegyek fedezete — tudvalevő dolog — nem éri el a normális mértéket, ez azonban nem okoz nehézséget annak vezetésében, mert ez a fedezet tulajdonképpen imaginarius dolog, legalább a belföldi forgalomra nézve. Németországban már 2% alá süllyedt a bankfedezet s akkorára, mikor e mű megjelenik, valószínűleg már semmivé is válik majd s a márkának mégis megmarad az értéke. A pengő egyharmad értéken aluli aranyfedezete ellenében a telepítés céljaira kibocsájtott bankjegyek elejétől kezdve legalább 300%-os fedezettel bírnának és ez a telepítés előrehaladásával folyton és nagyobb mértékben emelkedne. Megkönnyítené a bankjegy kibocsájtást az a körülmény, hogy a bankjegyek rövid körforgalom után visszafolynak ismét a bankba. Tehát nem 700 millió értékű bankjegy kibocsájtásáról van szó, hanem 100—200 millió pengőről, aminek a kiadását az is javasolná, hogy a hitelhiány, illetőleg pénzszűke úgyszólván folytatja gazdasági életünket.

A telepítési terület anyagi alapot nyújthatna, esetleg Csizmadia Sándor pénz és hitelügyi reformtervezetének, melyben a hitelenség enyhítésére belforgalmi bankjegyek kibocsátását javasolja.

Bizonyára akadna még más alkalmas tervezet is, ha az ügy megoldására kerülne a sor.

A pénzügyi nehézségek tehát egyáltalán nem lebírhatatlanok, csak akarat kell hozzá s esetleg néhány akadékoskodó s talán nem is érdektelen ember félreállítása.

*

A telepítés sikerének azonban még egy nagy előfeltétele van: a szervezés. Nem szabad a telepéseket nehéz küzdelmükben magukra hagyni, minden tanácsadás és vezetés nélkül, sőt ellenkezőleg jogos úton-módon kényszeríteni kell őket a helyes, a saját és a köz érdekének megfelelő munkásságra. Mód erre elsősorban az egyes telepek létesítésénél kínálkozik.

Dr. Lányi Márton országgyűlési képviselő a Magyar Mezőgazdasági Társaságban „A telepítés és parcellázás” címen tartott érdekes előadásában a Németországban történt nagyarányú telepítésekről szólva megemlítette, hogy ott különböző tervek készültek a telepítésekre nézve, tekintettel a települők személyi s anyagi adottságára. Vannak tervek olyanok részére, akik a nekik juttatott telephely jövedelméből élnek, olyan kisgazdák részére, akiknek gazdasági felszerelése 1 lóból illetőleg szarvasmarhából áll s olyan egyének részére, akik kertészkedésből élnek. Van külön telepítési terv a tyukfarmosok, a szőrmefarmosok, a selyemhernyófarmosok, továbbá az iparosok és földmunkások stb. részére. Van szerinte Németországban olyan elgondolás, amelynek az az alapja, hogy akkora területet adott a letelepülni óhajtóknak amekkora területet a család keretében levő munkaerő megdolgozni tud. Ezen terveket és elgondolásokat nagyon jól lehetne fölhasználni az állam által szociális szempontok különös figyelembe vételével végrehajtandó telepítéseknél. A telepéseket csoportosítani kellene bizonyos termelési ágak szerint s ez alkalommal nálunk különös figyelemmel kellene lenni a gyümölcs- és csemegeszőlőtermelőkre és a baronfitenyéztéssel foglalkozókra.

Vannak ugyan, akik kételkednek abban, hogy az ország gazdasági átszervezése és az új telepítések folytán megnagyobbodott gyümölcsstermésünket és baromfitenyéztési produktumainkat nem fogjuk a külföldi piacokon elhelyezni tudni és ebből újabb gazdasági katasztrófa származik majd az országra. Ezeknek az aggodalmaskodóknak igazuk lesz akkor, ha a szóban levő gazdasági ágakban az a fejtelenség, az a zavar és nemtörődömség tovább is fönmarad, mely minket a gyümölcs, baromfi és tojásexport terén a többi exportállamokkal szemben inferioriássá tesz. De ha a gazdatársadalom és az állam karöltve igyekezni fog a fönforgó bajokon segíteni, úgy beláthatatlan tér

nyílik meg a nemzet gazdasági boldogulására, mert ehhez a természeti adottságok meg vannak az országban. Csak meg kell szervezni a termelést és értékesítést. Olyan árút kell termelni, amilyent a fogyasztó kíván. Nem lehet a nem tetsző silány árút ráoktrojálni a fogyasztóra. Például a külföldön olyan tojásokat kívánnak, amelyekből 16 drb. egy kilót nyom; nem lehet ilyenek helyett galambtojás nagyságú tyúktojásokat vinni az ottani piacokra. Nagytételekben egynemű válogatott jóminőségű árút kell piacra hozni kellő és tetszetős csomagolás mellett. Az árúnak vásárlásra kell ingerelnie a fogyasztó közönséget. Gondoskodni kell a könnyen romlandó árúk gyors szállításáról és megfelelő szállítási eszközökről. Végül gondoskodni kell életképes értékesítési szervezetekről, melyek kiterjedt összeköttetéssel bírnak a nyugat- és észak európai államokban és az árút már a szállítás előtt szét kell osztani a különböző külföldi piacok között, nehogy abból egy helyre túlsók kerüljön s ennek folytán áresés keletkezzék.

Azoknak, akik a magyar gyümölcs nagyobb mértékű kivitelének lehetőségében kételkednek, figyelmükbe ajánlom a Magyar Statisztikai Közlemények legutóbb megjelent 1932. évi kötetét tanulmányozás végett. Az ott található adatokból itt csak a következőket közlöm: 1932-ben friss gyümölcsben (alma, körte, birs, kajszis- és őszibarack, cseresznye, meggy, ringlő, szamóca, ribizke, köszméte, málna, szeder, áfonya, dinnye, csemegeszőllő, moggyoró, dió) együttesen behozatal volt 10.462 mm. 827.018 P értékben, kivitel volt 281.332 mm. 7.610.951 P értékben, az 1928—1931-ig terjedő négy év átlaga pedig behozatal 328.908 mm. 5.460.565 P értékben kivitel 1.784.797 mm. 15.436.144 P volt.

A számok beszélnek. Bizonyítják, hogy sokkal nagyobb kiviteli lehetőségünk van, mint amilyennek most meg tudunk felelni s megmutatják, hogy sokkal silányabb a hazai termésünk, illetőleg sokkal rosszabbul van kezelve, mint a külföldről hozzánk behozott árú. Mi a hozzánk 1932-ben behozott gyümölcs métermázsájáért átlag kb. 79 pengőt fizettünk, a kivitt árúért pedig 27 pengőt kaptunk. Az előző 4 évben behozott gyümölcs métermázsájáért átlagban fizettünk kb. 16 pengőt a kivitt árúért pedig kaptunk kb. 8.5 pengőt.

Hozzánk friss körtét „ládákba, kosarakba, hordókba, stb. csomagolva olyképp, hogy a gyümölcs egyenként papirosba volt göngyölve” az 1932-ig terjedő utolsó 5 évben behoztak Olaszországból, Németországból és Ausztriából összesen 656 mm.-át 65-918 pengő értékben, vagyis egy mm.-ért 100 pengő fölül árat fizettünk ezen árúért, mi pedig ily módon 1 kg.-ot sem vittünk ki. A mi csodálatos szép és felséges zamatú őszibarackunkból 1932-ben összesen 66 mm.-át szállítottuk ki 3.630 pengő értékben, ringlót 4 mm.-át 1.20 pengőért.

A tanulságot, amely ezen adatokból levonható már előbb elmondtam. A lényeg az, hogy meg kell szervezni a gyümölcs-

termelést és értékesítést. Ezerszer, sőt tízezerszer annyi ringlót, őszibarackot, körtét és egyéb gyümölcsöt tudnánk kivinni mint a mennyit most kiszállítunk, ha erre irányulna a kormány minden törekvése s nem a búza kivitelét forszírozná. Es hasonló eredményeket érhetnénk el a baromfi tenyésztés, tojástermelés, kertészet stb terén is. Mert ne felejtjük el, hogy egy több mint 100 millió lelket számláló fogyasztási területtel állunk szemben, mely bevételre szorul ezen árúkbán és kivitelre vágyakozik olyan cikkekre nézve, melyeket mi nélkülözünk.

Ha kellő szervezettséggel indulunk a gazdasági harcba a többi export állammal, akkor kétségtelenül győzni fogunk. Nagy előnyünk a többiekkel szemben az import államokhoz való közelségünk s a gyümölcsre nézve még az a körülmény is, hogy hetekkel előbb tudjuk kitermelni és forgalomba hozni, mint az ottani termelők.

A kereskedelmi szerződések kötése és tekintettel arra, hogy a hazai vasutak állami kezelés alatt állnak-, a szállítás különböző szempontokból való helyes rendezése a kormányzat kötelessége, a termelés és értékesítés körül fönnforgó minden egyéb feladat azonban a termelők által oldandó meg. Ezekben a kormány illetékes faktorai csak útbaigazítást, tanácsot és egyéb erkölcsi támogatást nyújthatnak, de az eredményekért nem lehetnek felelősek, sőt az államnak a magángazdaságok munkakörébe való hatalmi beavatkozása, eltekintve a tulajdonjogoktól és az egyéni szabadságtól, gazdasági szempontból is káros lehetne. Útját állná az egyéni ambíciónak és iniciatívának . Bürokratikus intézménnyé tenné a termelést.

Viszont az egyéniség túltengése is ártalmára lehet a termelésnek és értékesítésnek. Megakadályozhatja az egynemű árúk kialakulását és a közös védelmet bizonyos károsodások ellen, megnehezíti az értékesítést, stb. Különösen a kisgazdákra hátrányos az egyéniség túltengése a gazdaság körében, mert ezek nagyrésze nem bírnak a szükséges szaktudással és széles áttekintéssel. Kívánatos tehát ezeknek az egymagukban gyöngye egyedeknek egy kitűzött cél érdekében közös eljárásra való egyesítése. Legalkalmasabb formának bizonyult erre a termelési és értékesítési szövetkezeteknek megalakítása. Külföldön ilyen módon bámulatos eredményeket tudtak elérni. A dániai mezőgazdaság és a kaliforniai gyümölcsstermelés dicső például szolgálhatnak erre. Hazánkban azonban ez is nagy nehézségekbe ütközik, mert népünkben hiányzik erre a lelki adottság. Ennek igazolására szolgálhat az a tény, hogy a közelmúltban a Gyümölcsstermelők Országos Egyesülete által létesített Magyar Szőlő- és Gyümölcsstermelők Országos Szövetkezete érdeklődés hiányában kénytelen volt beszüntetni működését. Pedig ezen altruisztikus intézmény hivatva lett volna magasra lendíteni hazánk csekély gyümölcskivitelét.

Ezen nehézségek tudatában tette meg Sternád István, a

szövetkezeti eszme jeles előharcosa azt az indítványt, hogy a „Hangya” termelési-, fogyasztási- és értékesítő szövetkezet, mely tekintettel arra, hogy részjegyeinek nagyrésze az állam tulajdonában van, állami intézménynek is tekinthető, szoríttságára, hogy óriási szervezetével vegye a kezébe a mezőgazdasági termelés és értékesítés fejlesztését, legalább azon terményekre nézve, melyek speciálisan a kiskgazdák mezőgazdasági körébe tartoznak. Történtek is ez irányban lépések, az elért eredmények azonban, talán a hozzá nem értő, lélektelen vezetés folytán is, olyan silánynak mondhatók, hogy szóra sem érdemesek.

A kor eszméje azonban, melynek érvényre jutását most már csak azok a kislelkű s szűklátókörű emberek akadályozzák, akik apró-cseprő tervezgetésekkel húzzák-halasztják a földtulajdon elmaradhatlan átcsoportosulását, a földbirtok megosztással együtt létre fogja hozni a megfelelő termelő és értékesítő szövetkezeteket is. Mert csak ezen szövetkezetek keretében lehet a telepéseket úgy elhelyezni, hogy létfenntartásuk biztosítva legyen. Csak megfelelő képességekkel bíró, tetterős embereket kell ezen szövetkezetek élére állítani. Véleményünk szerint először meg kellene állapítani azt, hogy a szétosztandó terület bizonyos része milyen mezőgazdasági ág művelésére alkalmas, különösen s a földigénylőket ezen mezőgazdasági ágak szerint kellene csoportosítani, természetesen figyelembe véve azok kívánságát, alkalmasságát és hajlamosságát is. Aztán annyi olyan fekvésű és minőségű földet kellene minden egyesnek juttatni, amennyiből a választott földművelési ág folytatása mellett családostul megélhet. Egy-egy telepbe csak egyforma gazdaságot űző telepéseket kellene lehetőleg beosztani s minden telepésre kötelezővé tenni azt, hogy a telepen létesítendő szövetkezeti fiókba belépjen. Az egyes telepek által folytatandó gazdasági ágat a Telepítési Intézet állapíttatná meg szakértőivel és minden szövetkezet mellé megfelelő gazdasági képzettséggel bíró egyént kellene alkalmazni a telepések kitanítása, a gazdasági munkák irányítása és ellenőrzése végett. A szövetkezeti fiók elejétől kezdve részt venne a telep létesítésében. A Telepítési Intézet megbízásából az adná ki a házak építéséhez és a telep berendezéséhez szükséges anyagokat, eszközöket, szereket és jószágokat és bocsátaná a telepes rendelkezésére bizonyos idő és összegbeli korlátozásokkal a fönntartáshoz szükséges cikkeket. Ez venné át a termelt, osztályozott, eladásra alkalmas jó minőségű, csomagolt árukat, a szakértők véleményeinek meghallgatásával, értékesítés céljából és szolgáltatná ki az értékesítésből befolyt pénzt — a telepítési költségek utáni kamat és törlesztési összegek, termelés- és egyéb biztosítási díjak és kezelési költségek levonása után a telepesnek. Az egyes fiókszövetkezetek tagjai lennének a Szövetkezeti Központnak, mely fönntartaná a kapcsolatot a fiókszövetkezetek és a Telepítési Intézet között, beszerezné a fiókok részére

az árúkat és intézné felelősség és kártérítési kötelezettség mellett a termények hazai és külföldi értékesítését. Az üzlet folytatásához szükséges anyagi eszközöket a Telepítési Intézet bocsátaná a Központi Szövetkezet rendelkezésére. Az előadottakban vázolt szervezet alkalmas volna arra, hogy emberileg lehető legjobb módon biztosítsa a telepések existenciáját és például szolgáljon az ország többi törpebirtokosainak és kisgazdáinak a szervezkedésre és gazdaságaik átszervezésére.

*

A telepítéssel kapcsolatban nemcsak az a pénzügyi probléma merül fel, hogy honnan vegyünk a telepítéshez szükséges anyagi eszközöket, hanem felvetődik az a kérdés is, hogy mibe kerül majd ez a művelet a magyar államnak? Milyen terheket kell majd ennek magára vállalni a telepítésből kifolyólag és hogy mennyit tesz ki majd az elmaradt jövedelem? Mert hiszen nemcsak arról van szó, hogy az állam földet bacsásson a települők rendelkezésére, hanem arról is, hogy a telepések részesítenek adómentességben, mert enélkül existenciájuk nem volna biztosítva. Természetes az is, hogy a telepítés sok új közigazgatási, kulturális, egészségügyi stb. kiadással járna, melyet ésszerűen, vagy egészszerűen az államnak kellene fedeznie. Kibírja ezeket az új terheket a most súlyos helyzetben lévő államgazdaság? Szükséges tehát a telepítés ezen részét is meggondolni s erre vonatkozólag számításokat eszközölni. Ezen számítások nem lehetnek a részletekben pontosak, de ez véleményünk szerint nem is fontos, mert egy 700 milliós budgetben 1—2 millió pengő eltérés jobbra vagy balra mindig előfordul. Mindenesetre figyelembe veendő az, hogy az adminisztrációs költségek csak a telepítés végrehajtásával összefüggően fokozatosan fognak jelentkezni és csak évek múlva fogják az államkincstárt teljes összegükben terhelni, amikor már a telepítés folytán az állam jövedelme is bizonyos fokig emelkedést fog elérni.

A telepítés céljára szükséges 1 millió kát. hold föld megváltási ára, ha holdját 300 pengővel számítjuk, 300 milliót tesz ki. Ezen összeg kamatja fejében tehát 4%-kal számítva, 12 millió pengőt kell majd az államnak évente kifizetnie.

Földadó címén kb. 4 millióval kevesebb fog évente befolyjni az állampénztárba s kb. ugyanilyen összegre fog rúgni az elmaradt egyéb adó jellegű járulék.

Ha évi 10 millióra tesszük a telepítéssel kapcsolatban keletkező többi összes állami kiadásokat, úgy az így fölszámított évi 30 millió pengőben meglehetősen állapítani a végösszeget.

Ezzel szemben a búzakivitel megszűnése folytán a kincstár elsősorban megtakarítaná a Kállay Miklós földművelésügyi miniszter szerint 7 milliót kitevő, de az új kereskedelmi szerződések folytán valószínűleg tetemesen magasabb összegre fölszálló búzaexportprémiumot, a lisztforgalmi-adóváltás megteremtését, a kivittel járó fuvardíjkedvezményeket és a velünk

szerződött államoknak árúik behozatalánál nyújtott vámkedvezményeket.

Hogy ezen tételek a végeredményben milyen összeget fognak kitenni, azt most megállapítanunk lehetetlen, mert egyrészt nem tudhatjuk, hogy az új szerződések alapján mennyi búzát fognak kivinni az országból, nem tudjuk, hogy milyen támogatásban fogja részesíteni az állam a búzaexportot és nem tudjuk, hogy milyen árú, milyen mennyiségben és milyen vámdíjtételek mellett fognak ide behozatni. Egy azonban bizonyos s ez az, hogy a búzatermelőnek valami úton-módon meg kell kapnia a búza világpiaci ára és a hazai termelői költségek közötti különbséget, sőt annál nagyobb árat, hogy haszna is legyen, mert ellenkező esetben be kellene szüntetnie a termelést. A termelő nincs abban a helyzetben, hogy gazdaságára ráfizessen s ha módja volna is ere, bizonyára nem fogja megtenni azt, hogy búzát termeljen, abban a világos tudatban, hogy e terményen nem nyerhet, hanem csak veszíthet. Csak az állam teheti meg azt, — ideig-óráig — hogy ráfizet az ország búzatermelésére a nemzeti jövedelemből és vagyonból.

Ha tehát nem tudhatjuk azt, hogy mennyit takarítana meg az államkincstár a települési művelettel járó költségek megtakarítása következtében megszűnő búzakivitel révén annyit tudunk, hogy a búza világpiaci ára és a termelői költség között mm.-ként átlag 12—14 pengő különbség van, s így ha Magyarországból évenként 4 millió mm búzát visznek ki, akkor az évenként kb. 50 millió pengő veszteséget jelent az országnak. 20 millióval többet, mint amennyi évi kiadással járna a kincstárra a telepítés végrehajtása.

De a mérleg föllállításánál nemcsak a felsorolt adatokat kell figyelembe venni, hanem számításba kell venni azt is, hogy a telepítéssel járó munkák nagyban hozzá fognak járulni az ország gazdasági életének föllendítéséhez, hogy az azzal kapcsolatos szállítással az államvasútak forgalma nagyobbodik s hogy tekintettel arra, hogy a telepések jobb anyagi helyzetbe kerülnek s így életstandardjuk emelkedni fog, ezzel természetesen természetesen emelkedni fognak a közvetett állami adójövedelmek.

Nyilvánvaló tehát, hogy a telepítés nem vonhatja maga után az állampénzügyek megzavarását s az országra nemcsak szociális, hanem anyagi szempontból is kívánatos.

Más lapra tartoznak azonban a további reformok, mint az összes 5 holdon aluli földbirtokoknak adósság alóli tehermentesítése, továbbá az 5 holdon aluli földdel rendelkező törpebirtokosok, adómentessége stb. keresztülvittelével járó költségek.

A Konkoly Thege Gyula dr. által közölt adatok szerint az 5 holdig terjedő földre rendelkező törpebirtokosok közül

485.019-nek összesen 890.934 kat. holdnyi földbirtokterületére van adósság bekebelezve, ebből azonban kb. 297.700 földbirtokos 494.900 holdnyi területére a Lebosz nyújtott összesen 304.3 millió pengő kölcsönt. Ha nehézségek mutatkoznak a Lebosz kölcsönök körül, úgy ezeken csak a termelés és az értékesítés szervezésével lehet segíteni s csak a föld megváltási árát vállalhatja magára az állam. Azon elvnek, hogy a föld megváltási árán felüli telepítési költségeket a telepesnek kell viselnie, ép-ségben kell maradnia, mert enélkül pénzügyi okokból lehetlenné válnék a további telepítés. A bankok és takarékpénztárak, továbbá az O. K. H. és egyéb szövetkezetek tehát 197.3 ezer törpebirtokosnak kb. 400 ezer holdnyi földjére adtak ki bekebelezés mellett kölcsönt. Hogy ezen kölcsönök összege mennyit tesz ki, arra adatok nem állnak rendelkezésünkre, valószínű azonban, hogy azon törpebirtokosok, akik nem rendelkeznek Lebosz hitellel, hanem más hitelintézeteknek adósok, jóllehet a számuk kevesebb, mint az előbbieké, nagyobb adóssággal vannak terhelve. Bármint álljon azonban a dolog, bizonyos, hogy *az adósságokkal küzdő törpebirtokosok talpraállítása elsőrendű nemzeti közérdek.*

Aproximatív számítás szerint ezen előbb említett reformok keresztülvitele évi 30 millió kiadást követelne az államtól, amely összeggel szemben csupán az a bevételi többlet jöhet figyelembe, melynek a szociális viszonyok javulása s az életstandard emelkedése folytán a közvetett adók terén föltétlenül mutatkoznia kell. A kedvezmények nyújtását itt is a gazdálkodási mód megváltoztatásából s a termelési és értékesítési szövetkezetbe való tömörüléstől lehetne függővé tenni, ami óriási hatással bírna a mezőgazdasági termelésünk javulására.

Az áldozat, melyet az ország az őstermeléssel foglalkozó legszegényebb réteg érdekében hozna, szinte példátlanul volna nevezhető, bár más téren, a háborúk költségeinek fedezésére, a hadi sarcok fizetése alkalmával már kellett hasonló, sőt nagyobb megterheléseket vállalnia. Az utóbbi áldozatok kárba veszttek, az az áldozatkészség azonban, melyet az ország a szociális reformok érdekében hoz, megtenni majd a maga értékes gyümölcsét, mert abból fog kifejlődni a nemzet igazi lelki egysége, a társadalmi élet biztonsága, a béke és szeretet. Ezáltal nyerhetjük el a világ tiszteletét és megbecsülését s ez lenne a legjobb propaganda minden irányban, az igazságtalan trianoni béke revíziójára.

A költségek előteremtésére szükséges volna az örökösödési illetéket, továbbá a kereseti s jövedelmi adókat, de különösen a vagyonadót jelentékenyen fölemelni és fokozni. Hogy ez nem valami lehetetlen dolog, annak illusztrálására a Magyar Statisztikai Évkönyvnek 1932. évi számából idézzük a következő adatokat:

Az ország gazdasági területe 15,932.418 kát. hold, ebből az 50 holdon felüli birtokok területe 7,749.348 kát. hold kb. 48%
 az 50 holdon aluliaké 8,183.070 kát. hold kb. 52%
 az összes földbirtokok jelzálogos terhei
 kitettek 2.378,244.003 P-t
 ebből az 50 holdon felülieké 801,232.71 P-t 34%
 az 50 holdon aluliaké 1.577,011.272 P-t 66%

Az 50 holdon aluli földbirtokosok tehát majdnem kétszer annyi jelzálog teherrel bírnak, mint az 50 holdon felüliek s emellett az 50 felüli földbirtokok 4,783.070 kát. holdnyi összterületéből 1,803.223 hold tehermentes.

A jövedelem és vagyoadó emelésénél figyelembe kell venni azt is, hogy a földadó kivetésének alapja még most is az 1875. évi adókataszter, amely tudvalevőleg sok esetben kedvezett a nagybirtokosoknak, továbbá azt is, hogy a nagybirtokok termésátlaga s annak folyományaként jövedelme is nagyobb a kisbirtokénál. Egyébként az örökösödési illeték, továbbá a kereseti, jövedelmi és vagyoadó fokozását nemcsak földbirtokosokkal, hanem minden kereset és vagyonnal szemben szükségesnek véljük, mert enélkül a mai társadalmi rendnek lassú, fokozatos átalakulása meg nem valósítható.

A vagyonnak fokozatosabb s nagyobb megadóztatása birtokok lassanként maguktól föloszlanának s így a kor eszméje, a vagyonok nivellálása a földbirtokok terén is minden nagyobb rázkódtatás nélkül jutna diadalra. És ez a legfontosabb, mert, ha nem is mindenben, de nagyjában és egészében igaza van gróf Károlyi Imrének, midőn azt mondja, hogy a jelenlegi társadalmi és termelési rend nem képezheti egy emberi haladás utolsó fokát. Annak a sok „anomáliának, igazságtalanságnak és intézményes embertelenségnek”, melyet magába foglal meg kell szűnnie evolúció útján, mert ellenkező esetben, „ha a kapitalista polgári társadalomból kiveszett, az egészséges önfenntartási ösztön, mely nélkül semmi sem életképes, át kell hogy adja helyét, egy új, más termelési berendezkedésre alapított világrendnek.”

A telepítésnek az eddig tárgyaltakon kívül még sok más oldala, vonatkozása és következménye lenne. Elsősorban több százezer holddal kisebbedne a búzatermő terület s ezzel együtt búzatermelésünk mennyisége. Ilyen módon könnyen keresztülvihetővé válnék *a búzatermelésnek a belfogyasztásra való korlátozása*. A telepítés egymagában nem fejtené meg azt a problémát, hanem bizonyos fokig ki kellene terjeszteni a korlátozást a magántulajdonban lévő földbirtokokra is. Elsősorban ki kellene zárni a búzatermelésből azokat a földeket, melyek az utóbbi 10 év alatt nem érték el ezen évek országos termésátlagát. Ez az eset főnnáll ott, hol a természeti viszonyok nem ked-

vezőek a búzatermelésre, vagy a gazdák nem alkalmasak e gazdasági ág művelésére. Ha a búzatermelés korlátozását megindítjuk, azok a gazdák, akik nem akarnak elesni ezen termény termelési jogától, bizonyára igyekezni fognak jobb eredményeket elérni, ami nekik és az országnak egyaránt hasznára fog válni. Akik pedig minden igyekezetük mellett sem tudnak megfelelő terméseredményt fölmutatni, azok csak jól járnak majd azzal, hogy más mezőgazdasági ágak művelésére szoríttatnak. A korlátozott búzatermelést mindenesetre meg kell majd védeni, a külföldi behozatallal szemben; megfelelő vámokkal és behozatali korlátozásokkal. A vámokkal el lehet érni azt, hogy a termelők olyan árakat érjenek el, melyek mellett a termelés kifizetődik, a korlátok időleges felfüggesztésével pedig meg lehet védeni a fogyasztókat az árak túlhajtása ellen és el lehet érni a rossz termések esetén esetleg előálló hiány pótlását. Gondoskodni kell azonban arról is, hogy liszt ára csak az búza árának nagyobbodásával egyenes arányban emelkedjék s e révén senki se jusson jogosulatlan haszonhoz. Az a teher, mely a liszt, illetőleg a kenyér árának emelkedésével a fogyasztó közönségre fog hárulni, rekompenciát fog találni az annak következtében az egész országban előálló gazdasági föllendülésben. A gazda nem thesaurálja a pénzét, hanem egyhamar forgalomba hozza azt. A kivitelre áldozott összeg kidobott pénz, az országban bennmaradó fizetési eszköz ellenben csak élénkítőleg hat a közgazdasági életre.

A telepítéssel járó további következmények közül kiemelendőnek tartjuk *az egészségügyi szempontokat*. Tudvalevő dolog, hogy a magyar kisközgazda ezt házáinak építésénél és berendezésénél nem méltatja s hogy ennél fogva a falvakban pusztít a tüdővész s akadálytalanul terjednek a járványok. Hogy mily szörnyűek az egészségi állapotok a falusi emberek között annak megdöbbenő képét festette le dr. Kerbolt László körorvos a M. Kir. Országos Közegészségügyi Intézet kiadványai között megjelent művében.

A főnnforgó rémes állapotok oka, főképp a nép tudatlansága, ehhez azonban sokban hozzájárul a közigazgatási hatóságok erélytelensége is. Sok betegségnek lehetne elejét venni, ha az egészségügyi törvény rendelkezéseit szigorúan végrehajtanák s ha az iskolákban teljesen meggyőzőn, tanítanak az egészségtant.

A telepések házainak fölépítésénél sok olyan tényezőt lehetne kiküszöbölni, amelyek a fönti bajokat okozzák. El lehetne érni azt, hogy a házak alápincézve épüljenek, vagy legalábbis vízmentes alapra helyeztessenek. Az esetleg vályogból fölépített házak falait belülről kátrányozással lehetne szárazzá tenni s azokat a jelenleg használtaknál jóval nagyobb, illetőleg magasabb ablakok elhelyezésével szellősebbé alakítani. A kúttakat meg kellene védeni a beszennyeződéstől s evégből megfelelő emésztő- és trágyagödörök építésére kellene a telepéseket

kötelezni. Gondoskodni lehetne az állam segítségével és a telepesen hozzájárulásával az egészségügyi oktatásról és ellenőrzés! ö!, továbbá az orvosi segélyről és gyógyszerekről.

Csekély áldozatokkal nagy eredményt lehetne ilyen módon elérni a lakosság szaporodása terén, ami a nemzeti vagyon növelését is előmozdítaná, mert ha a statisztika nem is mutatja ki a nemzeti vagyon megállapításánál az emberben rejlő értéket, bizonyos, hogy minden egyén bizonyos értéket képvisel, s az intelligens, egészséges ember többet ér, mint a szellemileg és fizikailag fejletlenebb.

S ha már a lakosság szaporodásáról beszélünk, nem hagyhatjuk megjegyzés nélkül a nemzetpusztító „egyke” rendszert, melynek az alapja, kiindulási pontja éppen a föld, a vagyon, a megélhetés. Akik ezzel a kérdéssel a nyilvánosság előtt írásban és szóban foglalkoztak majdnem kivétel nélkül azt hangoztatták, hogy a baj leginkább a módosabb kisgazdák soraiba terjedt el, akik vagyonukat féltik a felosztástól. „Leginkább” elfogadjuk, de nem csakis, nem egyedül. Tagadhatalan, hogy sok pusztítást végez az egyke a kevésbé módos, a szegény falusi nép soraiban is. Minek a gyerek? hogy nyomorogjon? Hogy éhezzen kicsi korában és tengődjön, ha felnőtt? Ezért szüli az asszony Ezért küzködjék az ember? Ezek a gondolatok szülik az „egyket” a szegény embernél s ezek a gondolatok válnának tárgytalanná a telepítésekkel. Ha a szegény ember biztos hajlékkal és létfenntartással bírna, örülne a gyerekeknek. Hiszen a gyermek szeretete benne iejiiik az ember természetében s ezt » természetes érzést el kell nyomnia annak az embernek ,aki az „egyke” hívévé lesz. Örülne az ember . *a gyermekének, mert nem okozna neki gondot annak a jövője sem, mert megnyugodna abban a lehetőségben, hogy a fia is alapíthat magának egy szegény kis otthont. Sok föld van még Magyarországon, mely telepesre vár!

De nemcsak a szegény kisgazda, hanem a módos is más fölfogásra jutna, ha rájönne arra, hogy a földje megosztva is biztos megélhetést nyújt majd fiainak, mert van egy bizonyos minimum, melyet nem fenyeget veszedelem semmiféle oldalról. Az 5 hold föld és kis családház adómentessége és az a tény, hogy ezekre nem lehet végrehajtást vezetni óriási nagy dolog lenne a módosabb gazda szemében. Hihetetlen nagy kedvezmény. S éppen a gazda zsugorisága, földszeretete bírná rá, hogy ezt a kedvezményt minél nagyobb mértékben biztosítsa a család számára. Józan ésszel gondolkodva bizonyára arra határozná el magát, hogy földadja az „egyke”-be vetett hitét és bizalmat s a család növekedésére törekedne, vagyonának biztosítása céljából.

A telepítés nagy mértékben fogyasztani fogja a városi munkanélküliek számát, Közvetlenül azáltal, hogy sok iparost és kereskedőt el fog vonni a városokból. Sok őstermelő, aki a falu nyomorától hajtva munkavállalás céljából a városba tó-

dúlt, de itt sem talált nyugodt megélhetésre vissza fog térni eredeti foglalkozásához és sok szellemi munkanélküli talál majd a telepeken elhelyezést. Közvetve pedig azáltal, hogy sok építési anyagra, berendezési tárgyra és munkaeszközre lesz szükség, amelyeket a gyárakból és egyéb ipari telepekről kell majd beszerezni és szállítani, de különösen azáltal, hogy a pénz mennyisége jelentősen emelkedni fog, ami kihatással lesz az egész gazdasági életre. Előbb a telepítési munkálatokból kifolyólag lesz nagyobb forgalom, később a termelt árúk kivitele és a települők életstandardjának emelkedése folytán.

Valószínűtlen azonban, hogy a telepítés és az azzal járó gazdasági föllendülés teljesen meg fogja szüntetni a fővárosi munkanélküliséget s hogy a javulás e téren rövid időn belül az itteni nyomornak megfelelő nagy arányokat fog öltetni. Hiszen az idei télen kb. 60.000 egyént kellett hatósági segélyben részesíteni és ezek jelentős része családos ember volt. A fővárosban mutatkozó nagymérvű munkanélküliségnek nemcsak az általános gazdasági pangás az oka, hanem közvetlenül része van ebben a technika hatalmas fejlődésének is. Itt is felállítottak egyes üzemekben, irodákban és üzletekben munkagépeket s váltak ennél fogva kenyértelenné a munkások. A gépek alkalmazásának a természetes következményét csak *a munkaidő aránylagos leszállításával* lehet ellensúlyozni. Ily arányú törvényes intézkedések történtek már külföldön. Nálunk azoknak hiányában egyes iparágakban és üzemekben önként jöttek létre ilyenmű megállapodások és rendelkezések. Értesülésünk szerint p. u. a nyomdaipar körében napi 6 órai munkaidőben történt egyezés s néhány gyárban váltakozva dolgoznak a munkások s éppen ezek az önkéntes intézkedések bizonyítják leginkább a munkaidő általános leszállításának logikusságát és szükségét. Egyes gyárak ilymódon biztosítják maguknak a gazdasági élet javulása esetén szükségessé váló gyakorlott, megbízható munkálszámot. Hogy a munkaidő leszállítása nem lett általánossá a munkaadók spontán elhatározásából, annak oka egyrészt a munkaadók kényelemszeretében és szervezetlenségében, másrészt egyesek haszonlesésében rejlik. A munkások fölfogadása és elbocsátása, munkaidejük nyilvántartása, a sok ki- és bejelentés kényelmetlenséggel, fáradtsággal, idővesztéssel és kisebb-nagyobb kiadással is jár s minél nagyobb a munkálszám, annál több a baj ebben a tekintetben; a sok bajlódást a munkaidő leszállításának mellőzésével el lehet kerülni. A munkások nyomora pedig eszköz egyes munkaadók kezében azok munkaerejének lelkiismeretlen kihasználására. Ezek a körülmények teszik szükségessé e kérdésnek hatósági rendezését. „Kényszerítő” törvényre van itt szükség.

A munkaidő leszállításának egyik nehézsége annak különbözőségében található föl. A könnyebb munkát végző munkás rendszeren hosszabb ideig dolgozik és viszont. És ebben van igazság. A fönnforgó nehézség azonban véleményünk szerint

könnyen megoldható. Először meg kellene állapítani az egyes munkakörökben jelenleg szokásos munkaidőt s azután az illető munkaágban mutatkozó munkanélküliség megszüntetése céljából szükséges arányban le kellene szállítani azt. Ez a leszállítás különböző módon volna végrehajtható. Vagy úgy, hogy a munkások egyes napi munkaideje szállíttatnék le, vagy azok heti, vagy havi munkaideje oly formán, hogy a munkások hetenkint 6 nap helyett csak 4—5 napig, vagy havonként 4 hét helyett csak 3 hétig dolgoznának. A kérdésnek ezt a részét a munkaadók óhajtásának figyelembe vételével lehetne megoldani.

A szocialisták természetesen hívei a munkaidő leszállításának, de ellene vannak annak, hogy az egyes munkásnak munkabére ennek következtében kevesedjék. Azzal érvelnek, hogy a gépek alkalmazása folytán előálló haszomból a munkásnak is részesednie kell. Ez a kívánság — eltekintve attól, hogy a gépek használatbavételével járó haszon meg nem állapítható s az a rész, mely abból az egyes munkást illetné ki nem számítható s így végre nem hajtható — a jelenlegi gazdasági viszonyok között nem teljesíthető. Nem szabad e kérdés tárgyalásánál figyelmen kívül hagyni azt a körülményt sem, hogy amint a Magyarországon termelt búza értékesítésére nézve nagy befolyással van az a tény, hogy a külföldi nagy búzatermelő államokban gépek segítségével munkálják meg a földeket, úgy a hazai munkanélküliségnek is egyik tényezőjét képezik azok a gépek, amelyek a külföldi gyárakban állítják elő olcsón az egyes iparcikkeket. Ezeket a gyárakat mi nem ellenőrizhetjük s rájuk befolyást nem gyakorolhatunk, ellenben a hazai termelést akadályozhatják esetleg meg azzal, ha magasabb munkabérek követelésével inferiális helyzetbe hozzuk őket a külföldiekkel szemben. Aki a munkabér változatlansága mellett küzd, az a munkaidő leszállítása ellen harcol épp úgy, mint ahogy az, ki 10-40 h. földet kíván juttatni egy települőnek, ellensége a föld birtokmegosztásnak és telepítésnek, mert teljesíthetetlen követelményekkel áll elő és ezzel igyekszik lehetetlenné tenni a kérdés megoldását. A munkaidő leszállítását és azáltal a munkanélküliség megszüntetését csak úgy lehet keresztülvinni, ha a munkások munkabére a jelenlegi munkabérek alapján az új munkaidőnek megfelelőleg állapítatik meg. Ilyenformán a munkaidő leszállítása egyértelmű a munka megosztásával. Nemcsak a gazdag embereknek kötelessége segíteni a szegényeket, a munkásnak is segítenie kell társát.

Hogy a munkaidő leszállítása ne idézzen elő zavart, bizonyos korrektívumokat kellene egyidejűleg életbeléptetni. Például a leszállítás mértékét korlátozni kellene; a családos embereknek, kik több személyt tartanak el, nagyobb munkaidőt lehetne engedélyezni, egyébként pedig a munkaadóknak a túlórátatást meg lehetne engedni, oly föltétel alatt, hogy ennek ellenében a túlórák után járó munkabér egy bizonyos hányadát

kötelesek egy létesítendő alapba befizetni, amely viszont a munkaidő leszállítása mellett is fönmaradó munkanélküliek és általában a munkások javára létesítendő jóléti intézmények költségeinek fedezésére és támogatására szolgálna.

A munkaidő leszállítása maga után vonná lassanként a munkabérek emelkedését is. A munkabérek magassága általában véve összefügg a munkáspiac helyzetével. Ha sok a munkanélküli, akkor a munkabérek hanyatló irányzatot mutatnak, ha kevés a munkára kínálkozó egyén, akkor a munkabér rendes körülmények között emelkedik.

A nagy telepítési munkálatokkal, a városszéli munkástelepek létesítésével és a munkaidő leszállításával a városi munkanélküliséget és az ezzel járó nyomort nálunk könnyen meg lehet szüntetni, mert az ipari és kereskedelmi munkásosztály hazánkban a nyugati államokhoz viszonyítva csekélynek mondható.

A városi munkanélküliség megszüntetése lehetővé tenné aztán egyrészt a munkaképtelen szegények nagyobb mérvű segélyezését, másrészt a munkakerülőknek megrendszabályozását.

*

1848. július hó 11-e a legragyogóbb napja a magyar történelemnek. Ezen a napon állt Kossuth Lajos az országgyűlés elé, hogy kijelentse, hogy „a haza veszélyben van” s az e szavakban rejlő bűvös erő hatása alatt állott fel az országgyűlés egy emberként, hogy teljesítse az ő kívánságát és megszavazza a 200 ezer újoncot az ország védelmére. Megadjuk! Megadjuk! harsopta a nemzet képviselőtestülete.

A haza ismét veszélyben van. Veszélyben van a társadalma gazdasági élete és kultúrája. Veszélyben van a nemzet léte. Vájjon a veszélynek tudata elődeinkhez méltó elhatározásra fogja-e bírni a nemzet mai képviselőjét?

A fenyegető veszélyekkel szemben a nemzet egységére van szükség. Ennek akadálya azonban az alsóbb néprétegeknek s részben az intelligenciának is nyomorúságos helyzete. Ez az nyomor nem Magyarország speciálitása, hanem általános világjelenség, melynek oka a termelési módoknak változásában a gépek használatának elterjedésében rejlik. Ez idézi elő a munkanélküliséget.

Az ipari és mezőgazdasági államokban egyaránt, mert a gépek nemcsak a gyárakból szorítják ki a munkásokat, hanem a mezőgazdaság teréről is. A gépek fokozott alkalmazása folytán egyes termelési ágakban túltermelés mutatkozik s emiatt az árak hanyatlanak, a termelés rentabilitása pedig megszűnik. A gyárak egy tekintélyes része kénytelen üzemét redukálni vagy megszüntetni; a mezőgazdák válságos helyzetbe jutnak; a kereskedelem és a hitelélet mindinkább hanyatlik; az államok pénzügyi zavarokkal küzdenek; a népek alsó rétegeiben szaporodnak a munkanélküliek és a szűkölködők, a nyo-

mór növekszik. A gépek használaton kívül helyezéséről, a technika fejlődésének megakadályozásáról szó sem lehet. Átmeneti időben élünk, melyet éppen a tudomány és technika fejlődése folytán az emberiség egy boldogabb, minden eddiginél jobb korszaknak kell követnie. Mielőtt azonban ezt elérjük a jelenlegi gazdasági és társadalmi rendnek bizonyos fokig meg kell változnia. Ez a történelem tanúságai szerint elkerülhetetlen. Az életszükségek kényszerítő erejének ellenállani, a változás folyamatát megakadályozni nem lehet. Az ellenszegülőket elsodorja az életszükségek mindent magával ragadó áradata.

Az átalakulás mindenütt folyamatban van. Az egyik helyen erőszakosan revolúció, a másikon törvényes evolúció útján.

Mindazon politikai, társadalmi és gazdasági átalakulásoknak, melyek a már részben háború ideje alatt nagyrészt azonban annak vége után létesültek és vannak folyamatban, vezéreszméje a vagyonok nivellálása. Az alsó néprétegek életfönn tartásának biztosítására és javítására irányultak és irányulnak a törekvések és ezek költségeit fokozatos mértékben a vagyonos osztálynak kell viselnie.

Magyarországon a nép alsó rétegeiben folyton nagyobbodó nyomor a gazdasági világvilágkrízisnek egy része s oka nálunk is a technika fejlődésében és a gépek használatának terjedésében rejlik. A nagy búzatermelő államokban gépekkel dolgozzák meg az óriási kiterjedésű földeket. Ennek folyamánya az, hogy búzatúltermelés keletkezett, s hogy a búza ára oly mélyre süllyedt, hogy a mi viszonyaink között a termelési költségek azt túlhaladják. Bizonyos, hogy a túltermelés előbb-utóbb meg fog szűnni, de valószínű, hogy hosszú évek sora fog addig elmúlni, mert egyelőre még csak a termelés fokozása van kilátásban. Amíg pedig a túltermelés tart és fokozódik, a világpiacon csakis a búza árának folytonos csökkenése várható. Nagy, gazdag és hatalmas államok vívják egymással a búzaharcot a világpiacon, melyen mi alig játszhatunk szerepet. A küzdelemnek vége csak az lehet, hogy az egyes államok megállapodnak abban, hogy korlátozni fogják termelésüket. Ha Magyarország végig tudja állni a harcot, akkor is a fölállítandó korlátozás reá is ki fog majd terjedni. Kérdés azonban, hogy milyen ár mellett jön majd létre a béke a küzdő felek között. Fedezni fogja-e ez az ár a mi termelési költségeinket? Aligha. A harc mely ma a búza értékesítése körül folyik ránk nézve, a kivitel szempontjából teljesen reménytelen s éppen ezért a leghelyesebb, ha otthagyjuk a porondot és félrevonulva, csak az ország belfogyasztására termelünk búzát, az így felszabadult területeken pedig más gazdasági ágak művelésére térünk át.

A magyar gazdákkal nehéz megértetni a való helyzetet, nehéz őket annak belátására bírni, hogy hangadó embereik tévutakon vezetik. De előbb-utóbb rá kell eszmélniök a valóságra.

Minél később történik ez meg, annál keservesebb lesz a kiábrándulás.

Azok az államok, melyek most a búzakivitelért versenyeznek, mind ráfizetnek ezen üzletre. Az Amerikai Egyesült Államok és Kanada is, mert óriási munkagépekkel, a kombinékkal történő nagytermelés folytán keletkezett árúhalmozás és az ennek következtében előállott árcsökkenés az ő kistermelőiket is a tönk szélére juttatta s így kénytelenek a búzatermelők védelmére alakult Farm Boardokat és Poolokat 100 milliókkal támogatni. Másformában tehát, de lényegileg ugyanazt cselekszik amit a mi kormányaink tesznek. De „si duo faciunt idem, non est idem.” A nagy búzakiviteli államok: az Amerikai Egyesült Államok, Kanada, Argentina, mind természeti kincsekben gazdagok és győzik az áldozatokat, melyeket a búzájuk értékesítése megkíván, Magyarország ellenben tönkre kell, hogy menjen, ha tovább is forszírozza a búzakivitel, melyre különböző úton és módon évenként kb. 50 millió pengőt ráfizet. Többet, mint amennyi haszna az összes többi árú kiviteléből van az országnak. Az iszonyú áldozat súlya alatt hazánk gazdasági élete lassanként összeroppan. Olyan az ország, mint az égő gyertyaszál: föléli magát. Összezsugorodik az állam budgetje, hanyatlík a nép fogyasztási képessége, tönkre megy az ipar és kereskedelem, hanyatlanak a kulturális intézmények, fokról fokra. Így keletkeznek az életszükségek nálunk. Azok az életszükségek, melyekből Kossuth Lajos szerint önként fejlődik ki a kor eszméje. Nemcsak nálunk van ez így, hanem szerteszét az egész világon, csakhogy más és más alapon, más és más formában keletkeznek az életszükségek. A kor eszméje azonban mindenütt ugyanaz: a vagyonok nivelálása. S a kor eszméje világerővel bír, annak egy ország, egy nemzet sem bír ellentállni, az elől egyik sem bír elzárkózni. Ez keresztül tör minden akadályon. Teljesen mindegy, hogy milyen alkotmányuk van az egyes országoknak, hogy köztársaság-e az, vagy királyság, mindegy, hogy diktatúra, vagy parlamentáris kormányzat van az egyes államokban és teljesen mindegy, hogy szervezkednek-e ellenállásra azok, akikre nézve a kor eszméje veszélyes, vagy maguk is igyekeznek az általa kívánt változást megvalósítani; az eszme mindenütt diadalra jut. Csak a módban van különbség, ahogy a változás megtörténik. Az egyik helyen símán, zavartalanul fog bekövetkezni, a másikon erőszakos módon. De bekövetkezik előbb, vagy utóbb, rövid idő alatt. Mert most más viszonyok között élünk, mint elődeink, 150 esztendő előtt, amikor a jobbagyság fölszabadítása kezdetét vette. Angliában már folyamatban van a békés átalakulás, Németországban fenyeget egy újabb forradalom rémsége, s féltő, hogy annak hullámai túl fognak csapni az ország határain.

Ne várjunk! Ne várjuk be azt, míg a hullámok fejünk felett összezsapnak és veszélybe döntik nemzeti létünket. Hasz-

náljuk ki a rövid időt, ami még rendelkezésünkre áll s valósítsuk meg a kor eszméjét nyugodtan, békésen, alkotmányos úton. Az államot szociális tartalommal kell telíteni. Csak ilyen módon tudjuk a nemzet egységét megteremteni és ellenállni azon veszélyeknek, melyek hazánkat fenyegetik.

Szüntessük meg ebben az áldott országban a nyomort, adjuk meg a lehetőségét, hogy minden ember kezemunkájából meg tudjon élni és fönn tudja tartani családját emberi módon.

Nem lehetetlenséget kívánunk!

Töröljük el az előjogokat, semmisítsük meg a holt kéz hatalmát, adjunk földet a nincsteleneknek, kik azt letelepedés céljára igénylik és segítsük meg őket otthon alapításra irányuló munkájukban, szüntessük meg ezzel kapcsolatban a búzakivitelte és változtassuk meg mezőgazdasági termelésünk rendjét. Kártalanítsuk a földbirtokok tulajdonosait és haszonélvezőit kamatozó törlesztéses államkötvényekkel és mentesítsük az 5 holdig terjedő földbirtokokat adósságaiktól, ugyanilyen kötvényekkel. Mentsük föl a törpebirtokosokat az egyenesadók és ületékek fizetésének kötelezettsége alól és biztosítsuk ezen birtokokat a végrehajtások ellen.

Ilyen módon életet, föllendülést hozhatunk az országra, emelhetjük kivitelünket olyan árú piacra hozásával, melyeket haszonnal értékesíthetünk a külföldön, szanálhatjuk az ország pénzügyeit és biztosíthatjuk a jelenlegi társadalmi és gazdasági berendezésünket. Ilyen módon teremthetjük meg a nemzet igazi egységét.

Csak ilyen módon háríthatjuk el a nemzet életét fenyegető veszedelmeket

Carpe diem, hora ruit.